

In dit nummer:

- * *ACTIVITEITENKALENDER*
- * *VOORWOORD*
- * *LEANDRE VILAIN (1)*
- * *OENDER DE TETTE(N)BRUG*
- * *DE KOLONISATIEPOLITIEK VAN LEOPOLD II*
- * *AAN LAND (1)*
- * *UIT HET VERSLAGBOEK VAN EEN OOSTENDS
POLITIEAGENT (3)*

Gidsenblad
LANGE NELLE
OOSTENDE

Driemaandelijks blad van de afdeling OOSTENDE
van de WEST-VLAAMSE GIDSENKRING vzw
Afgiftekantoor OOSTENDE 1
Verantwoordelijke uitgever:
Patricia Veris, Nachtegalenlaan 50, 8400 Oostende

IN DIT NUMMER:

Inhoud:

67	ACTIVITEITENKALENDER	REDACTIE
70	VOORWOORD	MARC LOY
71	LEANDRE VILAIN (1)	MARTINE QUAEGBEUR
80	OENDER DE TETTE(N)BRUG	DIRK VERSTRAETE
81	DE KOLONISATIEPOLITIEK VAN LEOPOLD II	KLAAS D'HONDT
91	AAN LAND (1)	RICHARD QUAEGBEUR
97	UIT HET VERSLAGBOEK VAN EEN OOSTENDS POLITIEAGENT (3)	REDACTIE

Verantwoordelijke uitgever en secretaris:

Patricia Veris, Nachtgalenlaan 50, 8400 Oostende
De medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen
(overname mag, mits bronvermelding)

Redactie:

Dirk Beirens, Floralaan 7, 8400 Oostende

Vormgeving:

Herman Moerman, Parijsstraat 11/6, 8400 Oostende

Voorzitter:

Marc Loy, Batterijstraat 70, 8450 Bredene

Dispatching:

(059) 80 73 81 (Fax en telefoon)

Rekeningnummer:

068-2075070-73

Lidmaatschapsbijdrage 2000 = 500 BEF

Activiteitenkalender

Redactie

Wilt u zeker weten of een activiteit al dan niet doorgaat, contacteer secretaris Patricia Veris: tel. (059) 80 62 39 - fax (059) 80 12 54

JODEN SPOREN IN OOSTENDE

Zondag 3 september 2000: afspraak om 10.30 uur aan de ingang van de tentoonstellingsruimte van de Venetiaanse Gaanderijen.

Eeuwenlang waren joden overal ter wereld, en dus ook in onze contreien, op zoek naar een vaste verblijfplaats. Tijdens de Middeleeuwen bijvoorbeeld mochten zij zich niet vestigen binnen de beschermende poorten van een stad zoals Oostende. Doordat Oostende een belangrijke halte was op de handelsroute Keulen- Londen trof men hier toch geregeld joodse handelaars op doortocht aan.

Tijdens de tweede helft van de 18de eeuw heerste keizer Jozef II van Oostenrijk over onze streken. Waarschijnlijk door zijn open houding ten opzichte van andersgelovigen werden joden meer en meer getolereerd in onze stad. Eén van de eerste joden die zich hier kwamen vestigen, was de Amsterdammer Ezechiël de Jonghe.

De joodse aanwezigheid nam gestadig toe en toen Oostende in de 19de eeuw 'Koningin der Bad-steden' werd, bestond de Israëlitische gemeenschap uit een veertigtal families afkomstig uit diverse landen. Er waren ook heel wat Oost-Europese joden bij die massaal op de vlucht geslagen waren na de doorvoering van de antisemitische wetten in hun land. Tijdens de zomermaanden groeide het aantal gezinnen aan tot 300. Onze badstad werd druk bezocht door prominente gasten zoals o.a. de familie Rothschild uit Frankfurt en baron Gerson von Bleichroder, financieel adviseur van Bismarck. Bij gebrek aan een degelijke gebedsruimte, stelde hij een gedeelte van zijn woning ter beschikking voor het houden van de joodse eredienst. Na jaren zoeken naar een geschikte locatie werd uiteindelijk in 1911, aan het Filipp van Maastrichtplein, de Oostendse, joodse synagoge voltooid en ingewijd. Dit gebouw is één van de belangrijkste synagogen van België.

In de loop van de 20ste eeuw vertoefden verschillende joodse persoonlijkheden in onze stad en omgeving. Tijdens zijn verblijf in Den Haan nam de wetenschapper Einstein belangrijke beslissingen. In de kring rond Ensor vond men ook joodse kunstenaars zoals Carol Deutsch. De Duitse joodse kunstenaar Felix Nussbaum verbleef tijdens de jaren '30 in Oostende waar hij een reeks interessante werken uit zijn kunstenaarsperiode realiseerde. Verschillende bekende schrijvers zoals o.a. Joseph Roth en Stefan Zweig vonden inspiratie in Oostende. Ook grote namen uit de toenmalige muziekwereld, zoals de tenor J. Schmidt uit Wenen, concerteerden in onze stad.

De tentoonstelling zal de joodse aanwezigheid in Oostende en aan de kust gedurende de afgelopen tweehonderd jaar uit verschillende invalshoeken benaderen: geschiedenis, religie, kunst en literatuur komen aan bod.

Door middel van correspondentie, literaire passages uit boeken, foto's, kunstvoorwerpen, schilderijen én een aangepast decor wordt deze periode weer tot leven gebracht.

Leden: 50 BEF – niet-leden: 100 BEF

NATUUR

EN NATUURBELEID

IN OOSTENDE-MIDDENKUST

Vrijdag 13 oktober 2000 om 20 uur in zaal 'Den Anklap', Leffingestraat 85, Oostende: met dia's geïllustreerde voordracht door de heer Dirk Vanhoecke, voorzitter van de vzw Natuureservaten afdeling Middenkust.

De zeereep- en middeloude duinen, de polders en kreken, de bermen, het stadsrandbos, aankoop en beheer van natuurterreinen, de verhouding natuur-mens in Oostende en omgeving komen aan bod!

Leden: gratis – niet-leden: 50 BEF

MARIAKERKE, MOEDER EN OOSTENDE

Vrijdag 17 november 2000 om 20 uur in zaal 'Den Anklap', Leffingestraat 85, Oostende: met dia's en een korte videofilm geïllustreerde voordracht door de heer Marcel Leeuwerck, gidsend lid, over de gezinsrelatie tussen Mariakerke en Oostende, 1000 jaar na de bevalling en 100 jaar na de fusie.

Ook de minder bekende delen van deze Oostendse stadswijk komen aan bod!

Over dit onderwerp publiceerde de spreker al een bijdrage in het gidsenblad: jaargang 11, 1999, de nummers 1 & 2.

Leden: gratis – niet-leden: 50 BEF

TE GAST BIJ DE OOSTENDSE STADSBEIAARDIER

Zaterdag 2 december 2000: afspraak om 14.30 uur aan de voet van de beiaardtoren op de hoek van het Feest- en Cultuurpaleis.

In vroegere tijden bepaalde de klank van de klokken in belforten en kerktorens de sociale, religieuze, economische en militaire agenda van de stedeling. Uit die auditieve communicatie tussen bestuur en burger ontstond later het beiaardspel. Ook in Oostende. Ondertussen is onze stad aan zijn zesde beiaard toe.

We zijn te gast bij Jean-Pierre Hautekiet, de

officiële stadsbeiaardier van Oostende. Deze sympathieke beiaardier is o.a. ook nog muzik-leraar orgel aan het Oostendse conservatorium en organist in de Sint-Janskerk. In 1988 studeerde hij af aan de vermaarde beiaardschool van Mechelen. Tijdens ons bezoek beantwoordt hij al onze vragen aangaande dit oude volkse muziekinstrument en de 'bedienaar' ervan, zodat we achteraf zeker weten waar de klepel hangt. Tussendoor genieten we van het panoramische gezicht op stad, zee en haven.

Omdat de klaviercabine niet zo ruim bemeten is, wordt het bezoekersaantal gelimiteerd.

Vooraf telefonisch inschrijven bij secretaris Patricia Veris 059-80 62 39.

Leden: gratis – niet-leden: 50 BEF

UITNODIGING

De provinciale vereniging West-Vlaamse Gidsenkring vzw, waarvan Lange Nelle deel uitmaakt, nodigt alle leden, DUS U OOK, uit op de voorstelling van het derde provinciale jaarboek.

Eén van onze pioniers, de heer Frans Vromman schreef het overvloedig geïllustreerde:

**DE RIJKE HOUTSCULPTUUR IN ONZE
WEST-VLAAMSE KERKEN**

De officiële voorstelling gevolgd door een receptie gebeurt op donderdag 14 september 2000 om 18.30 uur in de Raadzaal van het Provinciehuis, Boeverbos, Kon. Leopold III-laan 41, 8200 Brugge Sint-Andries.

Voor niet-leden kost het boek 500 BEF of 12,39 EUR, maar zoals onze leden weten is het voor hen gratis. Het wordt in het najaar met gidsenblad 'Lange Nelle' nummer 4 bezorgd!

OPROEP

Momenteel is de derde fase van de renovatie van de molen in Stene-Dorp ingezet en naar de idee van Dries Degryse uitgewerkt. Op de derde verdieping wordt een gedeelte als oude boerenkeuken gereconstrueerd, het andere gedeelte wordt een schoenlappersmuseum. Op de tweede verdieping zal alles draaien rond de molen zelf, van het graan tot bloem en bakkerij. De eerste verdieping zal strict heemkundig blijven.

Om deze doelstellingen te realiseren zoekt de werkgroep het volgende:

Een oude, kleine boerentafel, een Frans kachel-tje, enkele oude pijpen, een viertal paar oude schoenen, schoenlappersmateriaal, bakkerijat-tributen, een oude koffiemolen, een muurkoffie-molen en oude zittende poppen.

Wie iets kwijt wil voor het molenmuseum kan contact opnemen met:

Dries Degryse, Perzikenlaan 28, 8400 Oostende (059) 80.17.32

SPECIALISATIECURSUS TOERISTISCHE GIDS IEPER POPERINGE en WESTLAND

Omdat de inschrijfperiode bij het verschijnen van dit nummer voorbij zal zijn, geven we alleen de contactinfo voor wie alsnog wil deelnemen:

B. Quaghebeur, Izegrimstraat 70, 8900 Ieper tel./fax (057) 20.65.93

M E E G E D E E L D

NIEUWE CURSUS UNIVERSITEIT VRIJE TIJD DAVIDSFONDS IN OOSTENDE

Professor Marcel Janssens doceert zijn cursus "Van Dante tot Hemingway. Literaire hoogtepunten uit het voorbije millennium".

Cervantes, Goethe, Shakespeare...: ronkende namen en stuk voor stuk kunstenaars van wereldformaat. Zij schreven de geschiedenis van het tweede millennium. In werken van deze grote literatoren vinden we immers een hele cultuur en mentaliteit terug.

De Divina Comedia, Don Quijote, Hamlet, Die Leiden des jungen Werther, Les Fleurs du mal, The old man and the sea: het zijn allemaal sleutelwerken in de wereldliteratuur en inspiratiebronnen voor talloze andere kunstenaars. De auteurs zijn vereeuwigd niet alleen door hun oeuvre, maar ook door latere bewerkingen voor toneel en opera, door vertalingen, studiecetra, standbeelden... En ze zijn bepalend voor onze actuele denk- en leefwereld. Zes auteurs, zes landen, zes culturen: u maakt een reis doorheen de geschiedenis van het voorbije millennium.

Praktisch:

- Waar? Jet Center, Gistelsesteenweg 1, 8400 Oostende

- Wanneer? Telkens op dinsdag: * 12, 19 en 26 september (14-16 uur) * 5 en 12 december (14-17 uur)

- Inschrijvingsbijdrage? 1.950 BEF (1.750 BEF voor DF-leden/ BACOB-klanten) (koffie en syllabus inbegrepen)

- Inlichtingen bij de heer Fernand Vyvey, 059/708571

Voorwoord

Marc Loy

TIJDSCHRIFT

Het aantal culturele tijdschriften in Vlaanderen evenaart zowat het aantal dito verenigingen.

Een club zonder blad is als een café zonder tap of een zeerover zonder lap.

Heel wat van die periodieken offeren hun maagdelijk wit op aan familienieuwtjes, activiteitenkalender of al eerder elders gepubliceerde teksten.

Want de roep om origineel leesvoer vanwege de redactie blijft helaas meestal onbeantwoord.

De vereniging die zijn blad met authentiek materiaal kan stofferen, overleeft dan weer de vluchtigheid van veel moderne media .

Dat ons eigenste driemaandelijkse GIDSENBLAD LANGE NELLE dankzij de noeste redactie van Dirk Beirens en een spaarzaam aantal auteurs wel een blad om te sparen is, wordt o.a. bewezen door het niet gering aantal vermeldingen van artikels uit ons tijdschrift in de recent verschenen 370 bladzijden lijvige *Bibliografie van de Geschiedenis van Oostende* . Dat houdt uiteraard geen waardeoordeel in. Prof. dr. Luc François verwoordt het in zijn inleiding als volgt: "opname van een of andere referentie impliceert niet dat de samenstellers daarmee een positieve uitspraak doen over het niveau van deze of gene publicatie".

Dat we als gidsenkring ook langs dit kanaal ons steentje kunnen bijdragen aan een meer verhelderende en/of genuanceerdere kijk op het eigen verleden, zonder de pretentie te willen hebben dat alles wat gedrukt staat de enige waarheid is, stemt ons blij.

Veel leesgenot.

Het bestuur

Meester-organist Léandre Vilain en zijn tijd (1866-1945)

Martine Quaegebeur

Inleiding

Voor het schrijven van mijn proefschrift als eindwerk Afdeling Algemene Muziekcultuur, aan het Stedelijk Muziekconservatorium van Oostende, koos ik voor het werk van Léandre VILAIN. “Meester VILAIN”, zoals de mensen hem noemden, was 55 jaar lang orgeltularis aan de hoofdkerk en in het Kursaal in Oostende (1). Hij was een voortreffelijk organist met wereldfaam. Als componist schreef hij muziekstukken in de laatromantische stijl. Hij was tevens een verdienstelijk leraar orgel (2). Wat hem eigen was, was zijn virtuositeit en zijn zielskracht waarmee hij de harten van zijn toehoorders in vervoering bracht. Maar, zoals het er bij vele kunstenaars aan toegaat, raakte hij na zijn overlijden in het vergeetboek.

We weten dat er een opname bestaat van zijn orgelmuziek uit 1936. Ze werd uitgezonden door Radio 3 in het programma “Orgelma-gazine” van 9 mei 1999. Niettegenstaande deze opname een staalraadopname is en reeds 64 jaar oud, is ze goed te beluisteren. Op het SCHYVEN-orgel van de Sint-Petrus- en Pauluskerk in Oostende voert Léandre een subliem orgelspel uit van de *Pièce Héroïque* van César FRANCK en de *Final* uit de 1ste Orgel-symfonie van Louis VIERNE.

Alhoewel Léandre VILAIN een vergeten kunstenaar is, heeft men het pleintje achter de oude “Peperbusse” in Oostende naar hem genoemd. Ook “Huize Leander Vilain” bewoond door Stefaan DOMBRECHT en zijn echtgenote in de Prins Boudewijnstraat 11, is een blijvende herinnering aan hem.

Maar wie in Oostende, met uitzondering van de mensen die hem van dichtbij gekend hebben of iets weten over de geschiedenis van hun stad,

kan hem nu nog voor de geest halen? Vele virtuozen zoals Léandre zijn “vergeten” omdat men geen opnamen heeft, of bijna geen, of omdat deze verloren gingen, of niet uitgegeven werden. Het enige wat overblijft, zijn de brieven, enkele partituren, de artikels in tijdschriften en kranten, zijn naam en de mensen die hem nog gekend hebben. Tijden veranderen en de muzikale smaak van het publiek evolueert. De tijd van Léandre VILAIN is weliswaar voorbij en zal ook nooit meer terugkomen, maar de kunstenaar hoeft daarom niet vergeten te worden. Oostende is tenslotte een muzikale stad en de Oostendenaren houden van muziek. Wij vinden het dan ook een goed idee om het werk van Léandre VILAIN van naderbij te leren kennen en waarderen.

Omdat Léandre VILAIN Franstalig was en er in zijn periode veelal in het Frans geschreven werd, zijn sommige passages in mijn proefschrift rechtstreeks uit het Frans overgenomen.

DEEL I

Hoofdstuk I : Biografische gegevens

1) Wie was Léandre VILAIN ?

Léandre VILAIN was een groot orgelkunstenaar. In het dagelijkse leven noemde men hem “Meester VILAIN” maar in feite was hij in de omgang gewoon een mens onder de mensen (3).

(1) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 39

(2) HOSTYN, Norbert

Vilain, Léandre
in : Nationaal Biografisch Woordenboek 9, p. 819

(3) ARCHET, A.

Léandre Vilain, wereldberoemd orgelist, stond gedurende meer dan een halve eeuw in dienst van de kunst
in : Ostend-Flash, nr. 8, 1961, p. 45

Alhoewel Léandre VILAIN een vergeten kunstenaar is, heeft men het pleintje achter de oude "Peperbusse" in Oostende naar hem genoemd.

Ook "Huize Léandre VILAIN" bewoond door Stefaan DOMBRECHT en zijn echtgenote in de Prins Boudewijnstraat 11, is een blijvende herinnering aan hem.

Hij hield enorm veel van boeken. In zijn woonplaats stond er een orgel opgesteld met daar rond overal boeken. Massa's boeken stonden in rekken en kasten opgesteld of lagen op de grond (4). Omer VILAIN, ere-stadsbibliothecaris van Oostende maar geen familie van Léandre VILAIN, heeft hem nog gekend de laatste maanden van zijn leven. Léandre stapte toen nog regelmatig de bibliotheek binnen : **"Ik herinner mij hem als een rijzige en statige figuur, altijd in het donker gekleed. Alhoewel hij al op leeftijd was, was hij zeer wakker van geest. Hij sprak uitsluitend Frans"**. (5)

Léandre VILAIN sprak inderdaad geen woord Nederlands (6). Hij was vriendelijk, precies en liep met kleine stap (7). Stefaan DOMBRECHT, gewezen organist van de Sint-Petrus en Pauluskerk en de Kapucijnenkerk in Oostende en gewezen leraar aan het Stedelijk Muziekconservatorium van Oostende, ziet hem nog voor zich : **"Hij woonde in de Van Iseghelelaan en wandelde op de zeedijk naar het Kursaal. Hij was een lieve man, mager van gedaante"**. (8)

Zoals de meeste kunstenaars was Léandre VILAIN eerder onrustig van natuur. Steeds voortgaand, hoekig van gebaar en gesprek, scheen hij voortdurend zenuwachtig en gehaast te zijn. Zijn ouderwetse knijpbril deed zijn gezicht nog scherper uitkomen (9). Wanneer men met hem praatte, waren zijn vingers steeds in beweging (10). Deed hij dit onbewust of was dit misschien een vorm van beroepsmisvorming?

In de **"Pourquoi Pas ?"** van vrijdag 31 augustus 1928 verscheen een karikatuur van hem. Ze werd getekend door OCHS tijdens een optreden van Léandre zelf : **"We zagen hem van dichtbij, gekleed in een soort van kostuum waarin hij zich gemakkelijk voelde. Met losse kraag en zwart jasje zou men gedacht hebben aan een geestelijke kazuifel"**. (11)

Heel zijn leven stond in dienst van de muziek. Wanneer hij het orgel bespeelde, was dit uit liefde en van zijn omgeving trok hij zich niets aan. De mensen laten genieten van de muziek

die hij als hemels omschreef, was het belangrijkste voor hem. Allen waren diep onder de indruk van zijn schitterende interpretaties (12).

Léandre VILAIN was een uitmuntend organist van internationale reputatie. Hij kende het orgel door en door en zijn speltechniek was uitstekend. Naar aanleiding van een door hem gegeven concert in Antwerpen in april 1904, vermeldde de krant **"Le Matin"** : **"... Son jeu est d'une clarté, d'une précision et d'une correction admirables. Avec cela, un brio qui manque souvent chez beaucoup d'artistes d'organistes"**. (13)

Artistiek was hij bijzonder enthousiast (14). Om zich uit te drukken, had hij enkel het klavier nodig, het register en de orgelpijpen. Geïnstalleerd aan zijn orgel, sprak hij de menigte aan en iedereen begreep hem (15).

Vele orgels waarvan de klank van het pedaal bij het handklavier achterbleef, wist Léandre VILAIN goed te maken door zijn manier van uitvoeren. G. DE LESCLUZE, een grote bewonderaar van Léandre, schreef in **"KUNST**

(4) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door Mevr. G. BERDEN-BOYDENS

(5) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer Omer VILAIN

(6) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer Stefaan DOMBRECHT

(7) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door Mevr. G. BERDEN-BOYDENS

(8) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer Stefaan DOMBRECHT

(9) ARCHET, A.

Léandre Vilain, wereldberoemd organist, stond gedurende meer dan een halve eeuw in dienst van de kunst in : Ostend-Flash, nr. 8, 1961, p. 45

(10) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer Stefaan DOMBRECHT

(11) Club Philatélique Trazegnies

12ième année, 1971

Trazegnies

(12) ARCHET, A.

Léandre Vilain, wereldberoemd organist, stond gedurende meer dan een halve eeuw in dienst van de kunst in : Ostend-Flash, nr. 8, 1961, p. 45

(13) Le Carillon

12 april 1904

(14) CASIER, Ann

Het muziekleven in het Kursaal te Oostende tussen 1852 en 1914, p. 357

(15) Club Philatélique Trazegnies

12e année, 1971

Trazegnies

7" (1903) het volgende : **"Heer VILAIN speelt op het gehoor. Zijne maat is buigzaam en rekbaar genoeg, om achter den klank te kunnen wachten. Gelijk men zegt : hij valt altijd op zijn poten. Andere kunstenaars spelen de geschrevene noot; zij gaan altijd voort op de teekens der notatie en laten het instrument zich zelve daar uittrekken over dat het kan".** (16)

Voor Léandre was het orgel niet alleen een instrument van de kerk, maar evenzeer een instrument om er profane muziek mee uit te drukken. Zijn orgelkunst was vergeestlijkt, menselijk en hartstochtelijk tegelijkertijd. Hij kon evengoed een gewoon volkslied spelen, zoals *Stances* van FLÉGIER als een groot werk van Johann Sebastian BACH. Het is gekend dat Léandre een heel grote bewondering had voor Johann Sebastian BACH (17).

Als orgelvirtuoos bezat Léandre VILAIN een zeer uitgebreid repertoire. Met een voorkeur voor de muziek van Johann Sebastian BACH, gaf hij alle soorten muziekstukken ten gehore, gaande van Giovanni da PALESTRINA en Dietrich BUXTEHUDE tot de romantische componisten zoals César FRANCK, Charles Marie WIDOR en Camille SAINT-SAËNS (18). De pers beschreef hem als **"De Rubinstein van de organisten"** en **"De Prins van het orgel"** (19). Niemand kon de fuga's van BACH zo mooi spelen zoals **"Meester VILAIN"** (20). Léandre VILAIN was, in één zin uitgedrukt, een **"cultureel ambassadeur"** die onze orgelcultuur ver uitstraalde (21).

29 Jaar lang was Léandre VILAIN leraar orgel aan het Koninklijk Muziekconservatorium van Gent (22). Na de dood van H. VAN ACKER, cellist aan het Kursaalorkest en leraar muziek, volgde hij die in 1909 op als muziekleraar aan het Koninklijk Atheneum van Oostende (23). Léandre gaf er muziekles tot in 1926. Op 28 augustus 1926 ging hij met pensioen (24).

Het ambt van leraar aan het Koninklijk Atheneum van Oostende kon hij goed combineren met zijn optredens in het Kursaal. Omdat hij in de zomermaanden vrij was, kon hij dage-

lijks orgelconcerten geven. Tijdens het seizoen van 1909 grepen die dagelijks plaats in het Kursaal vanaf 17 uur (25).

Léandre VILAIN was gehuwd met Clara VAN WEDDINGEN (Wetteren 11-09-1874 - Oostende 28-08-1947) (26). Samen kregen zij vier kinderen (27) :

Jean Marie (1904-1969)

Paul Marie (1905- 1978)

Cécile Marie (1908)

Charles Marie (1914).

In zijn bijdrage **"De orgelkunstenaar Léandre VILAIN (1866-1945)"** in Ostendiana IV, schrijft Norbert HOSTYN dat het huwelijk van Léandre niet zo gelukkig zou zijn geweest. Zijn vrouw was anders gecultiveerd en zou van zijn talent niet veel begrepen hebben (28).

(16) DE LESCLUZE, G.

Een woord over den Beiaard
in : Kunst, 7 (1903)

(17) CASIER, Ann

Het muziekleven in het Kursaal te Oostende tussen 1852 en 1914, p. 357

(18) Ostende illustré

Organe de la Reine des Plages et du Littoral
Oostende, Kursaal, 1907, p. 188

(19) Le Carillon

11 oktober 1922

(20) CASIER, Ann

Het muziekleven in het Kursaal te Oostende tussen 1852 en 1914, p. 360

(21) BERDEN, Jean-François

Een Oostends orgeltriumviraat
in : Muziek & Woord : maandelijks programmablade van Radio 3 & Canvas, Mei 1999, p. 12

(22) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 39

(23) CASIER, Ann

Het muziekleven in het Kursaal te Oostende tussen 1852 en 1914, p. 362

(24) Archief oud leerlingen en vrienden van het Koninklijk Atheneum I Oostende

(25) CASIER, Ann

Het muziekleven in het Kursaal te Oostende tussen 1852 en 1914, p. 362

(26) HOSTYN, Norbert

VILAIN, Léandre
in : Nationaal Biografisch Woordenboek 9, p. 819

(27) V.V.F.-Centrum voor Familiekunde

Kanunnik Dr L. Colenstraat 6
8400 Oostende

(28) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 46

29. NOV. 1945

M Vilain Voornam

STAD OOSTENDE

woonachtig te Oostende 10 B^o Van Ighem N^o

Stadsbibliotheek

verklaart het (de) volgende boek(en) van de Stadsbibliotheek te leen ontvangen te hebben:

Schrijver	TITEL	Boek-deelen	Klasse
~~A. France~~	~~Les 20 jours~~	~~1~~	~~4R~~
~~"~~	~~Balthazar~~	~~1~~	~~4R~~
~~"~~	~~M. Bénédict à Paris~~	~~1~~	~~4R~~
~~Clément~~	~~Les 100 jours~~	~~1~~	
~~Le Vest~~	~~Antoine Simon~~		
~~L. de Kock~~	~~Le 1er jour~~		
~~"~~	~~Le 2e jour~~		
~~"~~	~~Le 3e jour~~		
~~"~~	~~Le 4e jour~~		
~~"~~	~~Le 5e jour~~		
~~"~~	~~Le 6^e jour~~		
~~"~~	~~Le 7^e jour~~		
~~"~~	~~Le 8^e jour~~		
~~"~~	~~Le 9^e jour~~		
~~"~~	~~Le 10^e jour~~		
~~"~~	~~Le 11^e jour~~		
~~"~~	~~Le 12^e jour~~		
~~"~~	~~Le 13^e jour~~		
~~"~~	~~Le 14^e jour~~		
~~"~~	~~Le 15^e jour~~		
~~"~~	~~Le 16^e jour~~		
~~"~~	~~Le 17^e jour~~		
~~"~~	~~Le 18^e jour~~		
~~"~~	~~Le 19^e jour~~		
~~"~~	~~Le 20^e jour~~		
~~"~~	~~Le 21^e jour~~		
~~"~~	~~Le 22^e jour~~		
~~"~~	~~Le 23^e jour~~		
~~"~~	~~Le 24^e jour~~		
~~"~~	~~Le 25^e jour~~		
~~"~~	~~Le 26^e jour~~		
~~"~~	~~Le 27^e jour~~		
~~"~~	~~Le 28^e jour~~		
~~"~~	~~Le 29^e jour~~		
~~"~~	~~Le 30^e jour~~		
~~"~~	~~Le 31^e jour~~		
~~"~~	~~Le 1er jour~~		
~~"~~	~~Le 2^e jour~~		
~~"~~	~~Le 3^e jour~~		
~~"~~	~~Le 4^e jour~~		
~~"~~	~~Le 5^e jour~~		
~~"~~	~~Le 6^e jour~~		
~~"~~	~~Le 7^e jour~~		
~~"~~	~~Le 8^e jour~~		
~~"~~	~~Le 9^e jour~~		
~~"~~	~~Le 10^e jour~~		
~~"~~	~~Le 11^e jour~~		
~~"~~	~~Le 12^e jour~~		
~~"~~	~~Le 13^e jour~~		
~~"~~	~~Le 14^e jour~~		
~~"~~	~~Le 15^e jour~~		
~~"~~	~~Le 16^e jour~~		
~~"~~	~~Le 17^e jour~~		
~~"~~	~~Le 18^e jour~~		
~~"~~	~~Le 19^e jour~~		
~~"~~	~~Le 20^e jour~~		
~~"~~	~~Le 21^e jour~~		
~~"~~	~~Le 22^e jour~~		
~~"~~	~~Le 23^e jour~~		
~~"~~	~~Le 24^e jour~~		
~~"~~	~~Le 25^e jour~~		
~~"~~	~~Le 26^e jour~~		
~~"~~	~~Le 27^e jour~~		
~~"~~	~~Le 28^e jour~~		
~~"~~	~~Le 29^e jour~~		
~~"~~	~~Le 30^e jour~~		
~~"~~	~~Le 31^e jour~~		
~~"~~	~~Le 1er jour~~		
~~"~~	~~Le 2^e jour~~		
~~"~~	~~Le 3^e jour~~		
~~"~~	~~Le 4^e jour~~		
~~"~~	~~Le 5^e jour~~		
~~"~~	~~Le 6^e jour~~		
~~"~~	~~Le 7^e jour~~		
~~"~~	~~Le 8^e jour~~		
~~"~~	~~Le 9^e jour~~		
~~"~~	~~Le 10^e jour~~		
~~"~~	~~Le 11^e jour~~		
~~"~~	~~Le 12^e jour~~		
~~"~~	~~Le 13^e jour~~		
~~"~~	~~Le 14^e jour~~		
~~"~~	~~Le 15^e jour~~		
~~"~~	~~Le 16^e jour~~		
~~"~~	~~Le 17^e jour~~		
~~"~~	~~Le 18^e jour~~		
~~"~~	~~Le 19^e jour~~		
~~"~~	~~Le 20^e jour~~		
~~"~~	~~Le 21^e jour~~		
~~"~~	~~Le 22^e jour~~		
~~"~~	~~Le 23^e jour~~		
~~"~~	~~Le 24^e jour~~		
~~"~~	~~Le 25^e jour~~		
~~"~~	~~Le 26^e jour~~		
~~"~~	~~Le 27^e jour~~		
~~"~~	~~Le 28^e jour~~		
~~"~~	~~Le 29^e jour~~		
~~"~~	~~Le 30^e jour~~		
~~"~~	~~Le 31^e jour~~		
~~"~~	~~Le 1er jour~~		
~~"~~	~~Le 2^e jour~~		
~~"~~	~~Le 3^e jour~~		
~~"~~	~~Le 4^e jour~~		
~~"~~	~~Le 5^e jour~~		
~~"~~	~~Le 6^e jour~~		
~~"~~	~~Le 7^e jour~~		
~~"~~	~~Le 8^e jour~~		
~~"~~	~~Le 9^e jour~~		
~~"~~	~~Le 10^e jour~~		
~~"~~	~~Le 11^e jour~~		
~~"~~	~~Le 12^e jour~~		
~~"~~	~~Le 13^e jour~~		
~~"~~	~~Le 14^e jour~~		
~~"~~	~~Le 15^e jour~~		
~~"~~	~~Le 16^e jour~~		
~~"~~	~~Le 17^e jour~~		
~~"~~	~~Le 18^e jour~~		
~~"~~	~~Le 19^e jour~~		
~~"~~	~~Le 20^e jour~~		
~~"~~	~~Le 21^e jour~~		
~~"~~	~~Le 22^e jour~~		
~~"~~	~~Le 23^e jour~~		
~~"~~	~~Le 24^e jour~~		
~~"~~	~~Le 25^e jour~~		
~~"~~	~~Le 26^e jour~~		
~~"~~	~~Le 27^e jour~~		
~~"~~	~~Le 28^e jour~~		
~~"~~	~~Le 29^e jour~~		
~~"~~	~~Le 30^e jour~~		
~~"~~	~~Le 31^e jour~~		
~~"~~	~~Le 1er jour~~		
~~"~~	~~Le 2^e jour~~		
~~"~~	~~Le 3^e jour~~		
~~"~~	~~Le 4^e jour~~		
~~"~~	~~Le 5^e jour~~		
~~"~~	~~Le 6^e jour~~		
~~"~~	~~Le 7^e jour~~		
~~"~~	~~Le 8^e jour~~		
~~"~~	~~Le 9^e jour~~		
~~"~~	~~Le 10^e jour~~		
~~"~~	~~Le 11^e jour~~		
~~"~~	~~Le 12^e jour~~		
~~"~~	~~Le 13^e jour~~		
~~"~~	~~Le 14^e jour~~		
~~"~~	~~Le 15^e jour~~		
~~"~~	~~Le 16^e jour~~		
~~"~~	~~Le 17^e jour~~		
~~"~~	~~Le 18^e jour~~		
~~"~~	~~Le 19^e jour~~		
~~"~~	~~Le 20^e jour~~		
~~"~~	~~Le 21^e jour~~		
~~"~~	~~Le 22^e jour~~		
~~"~~	~~Le 23^e jour~~		
~~"~~	~~Le 24^e jour~~		
~~"~~	~~Le 25^e jour~~		
~~"~~	~~Le 26^e jour~~		
~~"~~	~~Le 27^e jour~~		
~~"~~	~~Le 28^e jour~~		
~~"~~	~~Le 29^e jour~~		
~~"~~	~~Le 30^e jour~~		
~~"~~	~~Le 31^e jour~~		
~~"~~	~~Le 1er jour~~		
~~"~~	~~Le 2^e jour~~		
~~"~~	~~Le 3^e jour~~		
~~"~~	~~Le 4^e jour~~		
~~"~~	~~Le 5^e jour~~		
~~"~~	~~Le 6^e jour~~		
~~"~~	~~Le 7^e jour~~		
~~"~~	~~Le 8^e jour~~		
~~"~~	~~Le 9^e jour~~		
~~"~~	~~Le 10^e jour~~		
~~"~~	~~Le 11^e jour~~		
~~"~~	~~Le 12^e jour~~		
~~"~~	~~Le 13^e jour~~		
~~"~~	~~Le 14^e jour~~		
~~"~~	~~Le 15^e jour~~		
~~"~~	~~Le 16^e jour~~		
~~"~~	~~Le 17^e jour~~		
~~"~~	~~Le 18^e jour~~		
~~"~~	~~Le 19^e jour~~		
~~"~~	~~Le 20^e jour~~		
~~"~~	~~Le 21^e jour~~		
~~"~~	~~Le 22^e jour~~		
~~"~~	~~Le 23^e jour~~		
~~"~~	~~Le 24^e jour~~		
~~"~~	~~Le 25^e jour~~		
~~"~~	~~Le 26^e jour~~		
~~"~~	~~Le 27^e jour~~		
~~"~~	~~Le 28^e jour~~		
~~"~~	~~Le 29^e jour~~		
~~"~~	~~Le 30^e jour~~		
~~"~~	~~Le 31^e jour~~		
~~"~~	~~Le 1er jour~~		
~~"~~	~~Le 2^e jour~~		
~~"~~	~~Le 3^e jour~~		
~~"~~	~~Le 4^e jour~~		
~~"~~	~~Le 5^e jour~~		
~~"~~	~~Le 6^e jour~~		
~~"~~	~~Le 7^e jour~~		
~~"~~	~~Le 8^e jour~~		
~~"~~	~~Le 9^e jour~~		
~~"~~	~~Le 10^e jour~~		
~~"~~	~~Le 11^e jour~~		
~~"~~	~~Le 12^e jour~~		
~~"~~	~~Le 13^e jour~~		
~~"~~	~~Le 14^e jour~~		
~~"~~	~~Le 15^e jour~~		
~~"~~	~~Le 16^e jour~~		
~~"~~	~~Le 17^e jour~~		
~~"~~	~~Le 18^e jour~~		
~~"~~	~~Le 19^e jour~~		
~~"~~	~~Le 20^e jour~~		
~~"~~	~~Le 21^e jour~~		
~~"~~	~~Le 22^e jour~~		
~~"~~	~~Le 23^e jour~~		
~~"~~	~~Le 24^e jour~~		
~~"~~	~~Le 25^e jour~~		
~~"~~	~~Le 26^e jour~~		
~~"~~	~~Le 27^e jour~~		
~~"~~	~~Le 28^e jour~~		
~~"~~	~~Le 29^e jour~~		
~~"~~	~~Le 30^e jour~~		
~~"~~	~~Le 31^e jour~~		
~~"~~	~~Le 1er jour~~		
~~"~~	~~Le 2^e jour~~		
~~"~~	~~Le 3^e jour~~		
~~"~~	~~Le 4^e jour~~		
~~"~~	~~Le 5^e jour~~		
~~"~~	~~Le 6^e jour~~		
~~"~~	~~Le 7^e jour~~		
~~"~~	~~Le 8^e jour~~		
~~"~~	~~Le 9^e jour~~		
~~"~~	~~Le 10^e jour~~		
~~"~~	~~Le 11^e jour~~		
~~"~~	~~Le 12^e jour~~		
~~"~~	~~Le 13^e jour~~		
~~"~~	~~Le 14^e jour~~		
~~"~~	~~Le 15^e jour~~		
~~"~~	~~Le 16^e jour~~		
~~"~~	~~Le 17^e jour~~		
~~"~~	~~Le 18^e jour~~		
~~"~~	~~Le 19^e jour~~		
~~"~~	~~Le 20^e jour~~		
~~"~~	~~Le 21^e jour~~		
~~"~~	~~Le 22e jour~~		
~~"~~	~~Le 23e jour~~		
~~"~~	~~Le 24e jour~~		
~~"~~	~~Le 25e jour~~		
~~"~~	~~Le 26e jour~~		
~~"~~	~~Le 27e jour~~		
~~"~~	~~Le 28e jour~~		
~~"~~	~~Le 29e jour~~		
<			

LÉANDRE VILAIN

In de "Pourquoi Pas ?" van vrijdag 31 augustus 1928 verscheen een karikatuur van Léandre VILAIN. Ze werd getekend door OCHS tijdens een optreden van L. VILAIN zelf : "We zagen hem van dichtbij, gekleed in een soort van kostuum waarin hij zich gemakkelijk voelde. Met losse kraag en zwart jasje zou men gedacht hebben aan een geestelijke kazuifel".

(Deze tekening, uit de documentatie van Willy WAUTHIER, verscheen in het tijdschrift "Club Philatélique Trazegnies", jrg. 12, 1971)

Léandre VILAIN hield er niet van om over zijn huwelijk te spreken (29).

De "Almanach du Commerce et de l'industrie de la ville d'Ostende van 1892", samengesteld door Aug. STRACKÉ, vermeldt dat de organist, Léandre VILAIN, woonachtig is in de Kerkstraat 19. Op het gelijkvloers bevindt zich de beenhouwerij E. VANSLEMBROUCK. Boven woonde Léandre en op de tweede verdieping, de onderwijzer D. BROUCKE (30). De "Oostendse Kiezerslijst van 1902" vermeldt Léandre VILAIN woonachtig in de Sint-Paulusstraat 30 (31).

In de "Oostendse Kiezerslijst van 1914-1915" lezen we dat Léandre VILAIN in de Van Iseghemlaan 10 woont (32).

Thuis beschikte Léandre VILAIN over een orgel. Hoe groot dit orgel was en wat er na zijn dood mee gebeurde, weet men niet (33).

Inmiddels werd ook zijn woning aan de Van Iseghemlaan 10 in Oostende afgebroken om plaats te maken voor nieuwbouw.

2) Jeugdjaren en opleiding

Léandre VILAIN werd geboren in Trazegnies op 26 februari 1866 (34). Van de Heer Willy WAUTHIER vernamen we dat het geboortehuis van Léandre Vilain in de "rue Léandre VILAIN" nabij de kerk van Trazegnies, nog steeds bestaat (35).

Trazegnies, gelegen op de grens tussen het Centrum en het bekken van Charleroi, was in vroegere jaren vooral gekend voor zijn steenkoolontginning.

Léandre VILAIN stamde uit een bescheiden burgerlijke familie

(36). De vader van Léandre, Léandre-Ghislain, was opzichter in de koolmijnen van Courcelles (37). Zijn moeder heette Maria-Thérèse SABAUT (38).

Reeds van jongsaf had Léandre een grote belangstelling voor muziekstudie (39). Als jongen van 7 jaar ging hij te voet naar Morlanwelz om er vioollessen bij een kleermaker te volgen (40). In die tijd was dit nog de gewoonte om

lange afstanden te voet af te leggen, want vervoer was er bijna niet. Maar waarom en door wiens toedoen Léandre een opleiding van organist volgde, is niet bekend (41). Wellicht was het zijn vader, koorzanger in het dorp, die inzag dat Léandre smaak had voor muziekstudie en dan ook wat hoger greep voor zijn zoon (42). Verschillende versies bestaan hieromtrent.

Volgens G. VAN PAMEL in "Ons Volk Ontwaakt", 1926, p. 148, was het de kasteelheer van Trazegnies die de vader van Léandre aanspoorde om zijn zoon orgel te laten studeren (43). In 1879 wilde de Markies van Trazegnies een orgel voor de kerk cadeau doen de dag

---

(29) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door Mevr. G. BERDEN-BOYDENS

(30) STRACKÉ, Aug.

Almanach du Commerce et de l'industrie de la ville d'Ostende; quatrième année
1892

(31) V.V.F.-Centrum voor Familiekunde

Kanunnik Dr L Colenstraat 6
8400 Oostende

(32) V.V.F.-Centrum voor Familiekunde

Kanunnik Dr L Colenstraat 6
8400 Oostende

(33) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer Norbert HOSTYN

(34) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 39

(35) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer Willy WAUTHIER uit Trazegnies

(36) FELIX, Jean-Pierre

Léandre VILAIN (1866-1945)
In : L'Organiste; Pér. trim. Organologie-Campanologie, 22 année, 1990/4, p. 141

(37) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 39

(38) HOSTYN, Norbert

VILAIN, Léandre
in : Nationaal Biografisch Woordenboek 9, p. 819

(39) Club Philatélique Trazegnies

12ième année, 1971
Trazegnies

(40) Le Carillon

11 oktober 1922

(41) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 40

(42) Le Carillon

11 oktober 1922

(43) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 40

waarop zijn dochter zou huwen. De dorpspastoor daar heel blij om, maar vond niemand om het orgel te bespelen. Men vroeg aan de vader van Léandre, die in het dorp kerkzanger was, om zijn zoon orgel te laten studeren. De jongen had namelijk al wat pianolessen gevolgd bij de dorpslerares en kende de méthode-Carpentier. Omdat hij wat viool speelde, was hij geen muzikale beginneling meer. Met Léandre zou het probleem van het orgelspel dan ook opgelost worden (44).

Een ander verhaal is dit van de prins d'ARENBERG. Hij zou vader VILAIN er toe aangezet hebben om Léandre orgel te laten studeren (45). Zo ging Léandre VILAIN naar het Lemmensinstituut van Mechelen om er bij de Vlaamse componist en muziekpedagoog Jaak Nikolaas LEMMENS (Zoerle-Parwijs 1823 - Zemst 1881) orgel te studeren (46).

Léandre VILAIN was een heel goede leerling en maakte snel vorderingen. Maar van het huwelijk van de dochter van de Markies en van het kerkorgel in Trazegnies kwam niets van in huis. Toch wilde Léandre zijn studies bij Jaak Nikolaas LEMMENS in Mechelen verder zetten. Hij combineerde deze met een bescheiden ambt van organist in de kapel van de paters Josefieten in Leuven en het geven van pianolessen aan jonge leerlingen. Tweemaal per week pendelde hij van Leuven naar Mechelen om er zijn studies verder te zetten (47).

In 1879 zou Léandre VILAIN voor de eerste maal blijk gegeven hebben van zijn orgelvirtuositeit tijdens het eerste communiefeest van Engelbert d'Arenberg in Heverlee, de zoon van de prins (48). Met zijn leermeester, Jaak Nikolaas LEMMENS, had hij plaatsgenomen in het jubee. LEMMENS zei van hem : **“Ce gamin-là est mon meilleur élève. Ce sera un grand artiste, c'est déjà un virtuose d'une jolie force. Du reste, vous allez en juger”**. En zo bespeelde Léandre het orgel en draaide LEMMENS enkel de bladzijden van de partituren om. Voor een 13-jarige speelde Léandre met zo'n beheersing en bewonderenswaardigheid dat alle kenners en aanwezige artiesten er verbaasd van opkeken (49).

Na het overlijden van Jaak Nikolaas LEMMENS in 1881, zette Léandre zijn studies verder bij Alphonse MAILLY (1833-1918) aan het Koninklijk Conservatorium in Brussel (50).

Reeds in 1886 behaalde Léandre aan het Brusselse Conservatorium een onderscheiding (51). Hij behaalde er een eerste prijs in zijn orgel voor de uitvoering van een concertstuk van THIELE (52).

In 1887 was hij laureaat van de klas toegepaste harmonie (53).

Op 9 juli 1889 slaagde Léandre VILAIN voor zijn eindexamen orgelbekwaamheid. Dit diploma dat hij met onderscheiding behaalde, was het belangrijkste wat hem in de voorafgaande jaren als laureaat gegeven werd. Het zwaar examen was een bewijs van zijn diepgaande muzikale kennis en zijn kwaliteiten die hij met

(44) ARCHET, A.

Léandre Vilain, wereldberoemd orgelist, stond gedurende meer dan een halve eeuw in dienst van de kunst
in : Ostend-Flash, nr. 8, 1961, p. 52

(45) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 40

(46) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 40

(47) ARCHET, A.

Léandre Vilain, wereldberoemd orgelist, stond gedurende meer dan een halve eeuw in dienst van de kunst
in : Ostend-Flash, nr. 8, 1961, p. 52

(48) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 40

(49) Club Philatélique Trazegnies

12ième année, 1971
Trazegnies

(50) HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre Vilain (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 40

(51) GREGOIR, Edouard G.J.

Deuxième supplément et complément au volume
Les artistes-musiciens belges au XVIIIme et au
XIXme siècle p. 239

(52) CASIER, Ann

Het muziekleven in het Kursaal te Oostende tussen
1852 en 1914, p. 356

(53) GREGOIR, Edouard G.J.

Deuxième supplément et complément au volume :
Les artistes-musiciens belges au XVIIIme et au
XIXme siècle p. 239

intense studie had verworven. Deze eigenschappen ontplooiden zich hoofdzakelijk in een *Scherzo* van WIDOR en een *Meditation* van MAILLY. Daarna bracht hij op vlotte wijze een zeer moeilijk werk van J.S. BACH. De jury nam verschillende proeven af die hij met succes doorstond : op zicht spelen, begeleiding van koraalgezang, contrapunt en improvisatie. De jury besloot om hem nog een eigen compositie te laten uitvoeren : een *Treurmars*, geïnspireerd op het Dies Irae. Hij was toen 23 jaar... (54).

Bij zijn terugkeer in Trazegnies, waarbij de kerk inmiddels over een orgel beschikte, schreef de krant "l'Education populaire" volgend verslag :

"Léandre VILAIN behoort tot één van de meest geëerde families van Trazegnies. Al is hij nog maar 23 jaar, toch is hij een muzikant met een schitterende toekomst. Nadat verschillende personen de jonge laureaat gelukgewenst hadden, trok een ontelbare menigte, waaronder de heer VAN TRENBORGH, dit in naam van de Société St-Martin, de heer QUINTET in naam van de fanfares, de heer F. VILAIN in naam van de Vriendenkring en de heer PHILIPPE in naam van de oude koorvereniging, waarvan hij ooit lid was, door de voornaamste straten van de gemeente om zich naar de kerk te begeven. Het was een optocht vol leven-

digheid en de kerk was weldra veel te klein om voor de talrijk opgekomen menigte plaats te bieden. Na het Te Deum die men in de kerk van Trazegnies als nooit tevoren zo mooi gehoord had, nam de jubilaris plaats aan het orgel waar hij zijn toehoorders in de kerk voor lange tijd charmeerde. Daarna werd Léandre VILAIN door de menigte tot aan zijn huis begeleid alwaar hij bedolven werd onder bloemen en mooie geschenken. Tenslotte, wat er eigenlijk aan deze manifestatie het meest merkwaardigst was, was dat de inwoners van Trazegnies eensgezind deelden in het geluk en vreugde van Léandre VILAIN en zijn familie" (55).

Zijn orgelstudies hadden 10 jaar geduurd. Ooit zou hij daarover zeggen dat het de mooiste jaren van zijn leven waren geweest (56).

(Wordt vervolgd)

(54) GREGOIR, Edouard G.J.

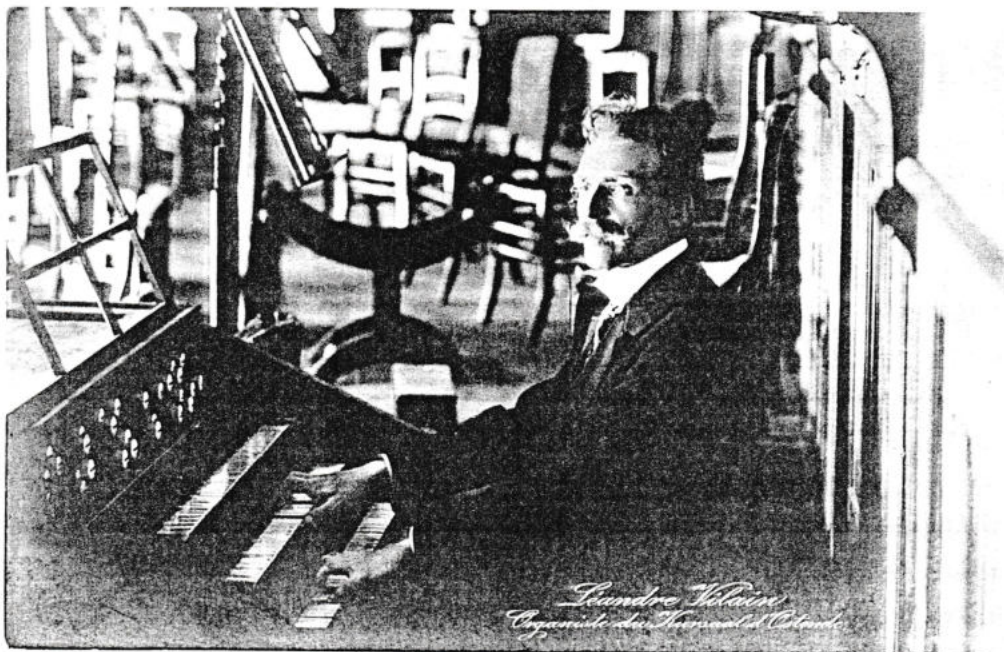
Deuxième supplément et complément au volume :
Les artistes-musiciens belges au XVIIIme et au XIXme siècle p. 239

(55) GREGOIR, Edouard G.J.

Deuxième supplément et complément au volume :
Les artistes-musiciens belges au XVIIIme et au XIXme siècle p. 239, 240

(56) ARCHET, A.

Léandre Vilain, wereldberoemd orgelist, stond gedurende meer dan een halve eeuw in dienst van de kunst in : Ostend-Flash, nr. 8, 1961, p. 52

Oender de Tette(n)brug

Dirk Verstraete

Onlangs kreeg ik een uitnodiging voor een verjaardagspartijtje in het rust-en verzorgingshuis Monica (Ooievaarslaan 3 Oostende).

De 78-jarige bewoonster Angèle heeft altijd goed kunnen zingen en bewees dat ook die bewuste namiddag. Ze slaagde erin heel het gezelschap op sleeptouw te nemen met een repertoire van Franse chansons, Engelse meezingers en enkele typische Oostendse liedjes.

Als gids van de tweede lichting herinnerde ik me uit de cursus Volkskunde nog "Op de vissemarkt zien 'k geboren" en "'t Is gedoan met de dikke madam ...." Bij andere liedjes moest ik echter passen en luisterde ik geboeid.

In één van de liedjes stond plots de "tette(n)brug" centraal.

Ik raadpleegde achteraf het werk van Jef Klausing waarin het lied ook opgenomen werd.

Ter opfrissing : de De Smet de Naeyerbrug heeft haar koosnaampje te danken aan de Rubensiaanse vrouwen die boven op de pijlers prijkten. (zie prentbriefkaart)

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden de bronzen beelden weggenomen en gesmolten tot kanonnen.

Officiële versie : woorden Bertino – melodie : sous les ponts de Paris

Refrain:

Oender de tettebrug
Daar hoor je veel gerucht
Ge hoort daar niets anders
Of zuchten en klagen
En de paartjes hebben hunder behagen
En zij die riep Pierre
Och doet dat nog ne kei(r)
En hij was er zoo lenig en vlug
Oender de tettebrug.

Z i n g e n
maakt dor-
stig. Na en-
kele glaasjes
champagne
werd er
plots een-
tweede ver-
sie van dit
refrein ge-
zongen tot
groot jolijt
van alle aan-
wezigen.

Bij Klausing
vond ik deze
versie niet terug.

Graag wil ik dit brokje "Ostends" met jullie delen .

Ruigere versie : ik probeerde ze zo goed en zo kwaad als het ging te noteren ...

Oender de tettebrug
Lag ze zie op (h)eur rug
Bintjes wiede open
en 't broeksje gescheurd
Wat was er met da meisje gebeurd
(je moe ton nie vragen wat er is gebeurd)
Negen maanden nadien
Most je die sloore zien
Z'had e dik buuksje
Moa ze wist van wa
't Was van zijn lange Jan.

Geraadpleegd werk : Het groot Oostendsch Liedtboek : liedjes en deuntjes van, uit en over Oostende / Jef Klausing. – Aartrijke : Emiel Decock, 1991

De kolonisatiepolitiek van Leopold II

Klaas D'hondt

a) Inleiding

In 1885 had Leopold II eindelijk zijn kolonie waar hij al van voor zijn troonsbestijging in 1865 mee bezig was. Hij had eerder al pogingen ondernomen om een stuk land te bemachtigen in Azië en Latijns-Amerika, maar faalde daarin. Pas in 1875 wanneer de Schotse ontdekkingsreiziger Cameron op het punt stond om de eerste Europeaan te worden die Afrika van oost naar west zou doorkruisen, groeide bij Leopold de belangstelling voor het 'Oude Continent'. Hij merkte weinig interesse van andere Europese mogendheden voor het gebied rond de Congorivier waar Cameron doorgetrokken was. Het Congobassin werd het doelwit van Leopold samen met de monding van de rivier en een kuststrook van ongeveer 400 kilometer. Maar waaruit is die koloniale droom van Leopold ontstaan? Het antwoord is eenvoudig: een kolonie betekent rijkdom en prestige, iets waar het kleine België volgens Leopold nood aan had. De industriële Revolutie was op volle snelheid gekomen en een kolonie kon een rijke bron van grondstoffen vormen om die te voeden. De Europeanen willen echter graag van zichzelf geloven dat ze worden gedreven door nobeler beweegredenen, zoals het brengen van 'beschaving' en het christendom naar de inboorlingen. Ze zijn benieuwd naar wat er precies ligt in de onbekende binnenlanden van het continent en ze zijn vervuld van rechtschapenheid over het bestrijden van de slavernij.

In 1885 is het dus zover: de Congo-Vrijstaat is een feit met Leopold als 'eigenaar-koning'. Maar hoe is Leopold er ooit in geslaagd om zijn onderneming te verwezenlijken? Daarbij moeten de afgebakende bevoegdheden van de koning in acht nemen waardoor zijn mogelijkheden beperkt werden. Daarenboven stonden zowel de binnenlandse als de buitenlandse politici nogal weigerachtig tegenover een kolonie

voor Leopold.

Meteen zijn we aangekomen bij het onderwerp van deze bijdrage. Het is namelijk mijn bedoeling om er achter te komen hoe Leopold II er in geslaagd is om zo'n groot grondgebied te verwerven zonder grote tegenstand. Hij leeft in een klein land waarvan de bevolking en de regering weinig voelen voor een kolonie en daarenboven liggen vele andere mogendheden op de loer om een kolonie te bemachtigen. Zijn koloniale droom leek vooraf onmogelijk te verwezenlijken.

Vooraf wil ik de wettelijke bewegingsruimte van de koning omschrijven. Wat kon hij beslissen? Speelde hij een rol in de politiek? Hoe belangrijk was hij?

Daarna volgt een deel waarin ik probeer te achterhalen hoe Leopold de binnenlandse argwaan kon overwinnen. Speelde hij het spel eerlijk of moest hij naar middelen grijpen die buiten zijn wettelijke bevoegdheden vielen?

Vervolgens wist hij ook de buitenlandse tegenstand te overwinnen. Op welke manier ging hij daarbij te werk?

b) De bevoegdheden van Leopold II als koning

Wat is het politieke gewicht van Leopold II? Werd hij gefnuikt door de macht van het parlement of kon hij werkelijk zijn zin doordrijven? In dit deel probeer ik deze twee vragen op te lossen. Ten eerste door de koninklijke functie door te lichten en ten tweede door zijn bevoegdheden te overlopen.

1) De koninklijke functie

De koning is zowel lid van de wetgevende macht als hoofd van de uitvoerende macht. Toch heeft hij als persoon geen enkele politieke macht. De koning is politiek onbekwaam: elke akte die van hem uitgaat moet worden medeon-

dertekend door één of meer ministers. De koning is tevens politiek niet-verantwoordelijk: het is de minister die de akte medeondertekent, die er de volledige politieke verantwoordelijkheid van draagt. De koning heeft dus in principe geen enkele persoonlijke inbreng in het politiek leven.

Om zijn neutrale functie ook vrij van alle druk (politieke of andere) te kunnen uitoefenen is de koning tevens onschendbaar. Deze koninklijke onschendbaarheid is, anders dan bij de parlementsleden of de ministers, absoluut. Ze geldt zowel op juridisch (burgerrechtelijk, strafrechtelijk, e.a.) als op politiek gebied. De koning kan dus in geen geval voor een rechtbank gedagvaard of door een rechtbank veroordeeld worden.

2) *De bevoegdheden van de koning*

Vermits de koning al zijn bevoegdheden uitoefent onder ministeriële verantwoordelijkheid zijn de bevoegdheden van de koning in feite de bevoegdheden van de regering (koning en ministers samen). Zoals reeds werd uiteengezet is de koning lid van de wetgevende macht: hij heeft het recht om bij het parlement wetsontwerpen in te dienen, hij bekrachtigt de wetten, en bij grondwetsherzieningen beslist hij, in overeenstemming met de kamers, welke grondwettelijke bepalingen voor herziening vatbaar zijn.

Als hoofd van de uitvoerende macht heeft de koning een aantal bevoegdheden die verband houden met het wetgevend werk: hij kondigt de wetten af en maakt ze bekend. Hij heeft het recht de kamers in buitengewone zitting bijeen te roepen, ze te verdagen of te ontbinden, en hij sluit de zittingen¹.

De koning heeft enkel het recht om de Kamer van Volksvertegenwoordigers te ontbinden wanneer een motie van wantrouwen door een meerderheid wordt aangenomen of een motie van vertrouwen door een meerderheid wordt verworpen en de Kamer er niet in slaagt een nieuwe eerste minister voor benoeming aan de koning voor te dragen.

De uitvoerende macht is, als dusdanig, door de grondwet aan de koning opgedragen. In deze

hoedanigheid maakt de koning de verordeningen en de besluiten die nodig zijn voor de uitvoering van de wetten. Hij benoemt en ontslaat zijn ministers. Hij verleent de graden in het leger, en benoemt de ambtenaren bij het algemeen bestuur, en bij de buitenlandse betrekkingen. De koning voert het bevel over de krijgsmacht, verklaart de oorlog en sluit de vredesverdragen².

De koning heeft de leiding van de buitenlandse betrekkingen.

c) *Het binnenland*

1) *Inleiding*

Oorspronkelijk is het de grote droom van Leopold II om België - het land en de regering - mee te voeren in de richting van een koloniale expansie. Hij wil België ervan overtuigen een koloniale mogendheid te worden. Als Hertog van Brabant werkt hij al met overtuiging in die richting. Maar vrij kort na zijn troonsbestijging wordt het hem echter duidelijk: hij zal er nooit in slagen België op die weg te krijgen. De onverschilligheid en de tegenkantingen, zowel bij de leiders van het land als bij de publieke opinie, zijn te sterk. Als hij zijn koloniale droom wil waarmaken, zal hij zelf moeten handelen, buiten de staat om. De psychologische schok komt er waarschijnlijk ten dele omdat Leopold II hoopt dat hij, met het prestige van de vorst die hij nu geworden is, meer gehoor zal vinden voor zijn ideeën, vooral bij zijn ministers. Hij moet echter vaststellen dat dit niet zo is. Vandaar zijn nieuw besluit. Vandaar ook dat hij het over een andere boeg gooit. In 1869 schrijft hij aan Frère-Orban³ over één van zijn koloniale plannen: "Mijn ideeën staan totaal los van enige tussenkomst van de Belgische regering ... Ik beloof plechtig niets aan de minister van Financiën te vragen." Als er een Belgische kolonie is, dan is het omdat de koning die eerst op eigen kosten sticht en omdat het land zich laat "innemen" door het geschenk dat zijn vorst

¹ Bouckaert & Van Hoecke. 1998, p. 83.

² Bouckaert & Van Hoecke. 1998, p. 84.

³ Walthère Frère-Orban was eerste minister van België van 1868 tot 1870 en van 1878 tot 1884.

III Kolonisatiepolitiek

Sa Majesté le Roi des Belges
Souverain de l'Etat indépendant du Congo

aanbiedt⁴. Bij zijn inspanningen in zijn Afrikaanse onderneming, treedt Leopold II dus alleen op, los van de regering en op eigen kosten. Dat is trouwens een principe waar de regering en de opeenvolgende regeringen op staan. Jules Malou⁵ formuleert dit heel duidelijk in een nota van augustus 1884. De initiatieven die de koning in Afrika neemt, schrijft hij, neemt hij "natuurlijk als privé-persoon en niet als koning". "Zo sticht de koning als privé-persoon posten en verwerft vrije grondgebieden in de streek van Congo ... De opeenvolgende ministeries in België hebben altijd voorgehouden dat de regering volledig buiten deze ondernemingen stond en dat ook wilde blijven en dat die ondernemingen een privé-karakter hadden⁶." Het is dus een privé-persoon die de Onafhankelijke Congostaat zal stichten. Een erg vreemde en in veel opzichten zelfs paradoxale situatie.

2) *Het stilzwijgen van Leopold II*

Op het eerste gezicht is het al erg vreemd dat in de briefwisseling tussen de soeverein en Frère-Orban in de periode 1878-1884 weinig over de bezigheden van de koning in Afrika gerept wordt. Nog vreemder en boeiender wordt het als men over de wetenschap beschikt dat precies in die periode het proces van kolonisatie van Congo begon en afgerond werd. Meerdere redenen kunnen aangehaald worden om die stiltes te verklaren. De koning, die goed op de hoogte was van de menselijke psychologie, wist hoe hij zijn doel kon bereiken. Hij omzeilde de obstakels waar hij niet overheen kon en verborg zijn projecten wanneer hij geloofde dat die geheimhouding hem toeliet deze te realiseren. Hij wist dat Frère-Orban negatief, om te niet te zeggen vijandig, stond tegenover elke koloniale onderneming⁷. Leopold zorgde er dan ook voor dat hij nooit deelnam aan de onderhandelingen over Congo. Daarenboven was de exploratie van Afrika door Leopold op touw gezet onder de dekmantel van filantropisch en wetenschappelijk werk. In feite had hij vooral commerciële doeleinden op het oog. De koning wou de ware objectieven van

deze operatie niet onthullen en blootstellen aan Frère-Orban, want die zou ze in elk geval streng afkeuren. Ten slotte wilde hij ook dat dit werk een privé-initiatief was dat niets te zien had met het kabinet. Dat was ook de wens van Frère-Orban die immenging van de regering in de Congozaak zo veel mogelijk wou vermijden. We zullen zien dat hij enkel tussenkwam voor kleinere zaken, uitgezonderd voor het sturen van militairen die moesten meehelpen met het koloniale werk van de koning.

3) *De instelling van twee consulaten in Afrika*

De koning had een uitgestrekt project voor de exploratie van Afrika van oost naar west. Ook hechtte hij veel belang aan de oprichting van twee consulaten die zeer bruikbaar konden zijn voor de Internationale Vereniging. Maar Frère-Orban wilde België niet te veel linken aan de koninklijke onderneming en stelde strikte voorwaarden aan de oprichting van die twee consulaten.

De soeverein had graag het consulaat van West-Afrika gevestigd gezien in de monding van de Congostroom, waar recente ontdekkingen de aanwezigheid hadden aangetoond van ongerepte gebieden waar nog geen Europese claim op rustte. En het was belangrijk om de anderen voor te zijn.

Eind 1878 achtte Frère-Orban de zending van een consul naar het gebied voorbarig aangezien er nog geen Belgische interesse was en er zou bovendien bescherming nodig zijn, wat het zenden van soldaten impliceert. Daarom stelde hij voor om een voorlopig consulaat te installeren op de Kaapverdische Eilanden⁸. Het ging hem voornamelijk om een post voor ontdekkingen en onderzoek. Vooraleer de definitieve beslissing te nemen om een consul te zenden verzamelde Frère-Orban alle mogelijke inlichtingen over de naburige landen, hun handelsbalansen

⁴ Stengers, 1997, p. 288

⁵ Jules Malou was eerste minister van België van juni 1884 tot oktober 1884.

⁶ Roeykens, 1962, pp 36-37

⁷ Lubelski-Bernard, 1983, P. 70

⁸ "Association Internationale Africaine", Britannica CD, 1994-1999.

en op welke manier er eventuele relaties konden gelegd worden. De koning aanvaardde deze oplossing.

Op 31 december 1879, werd een tweede consulaat gevestigd op de oostkust van Afrika, in Zanzibar⁹. Frère-Orban legde zorgvuldig de functies van de consul vast. De ambtenaar had voornamelijk een handelsmissie te vervullen en kon eventueel hulp verlenen aan de Internationale Afrikaanse Vereniging, zoals ook aan elke andere persoon of organisatie met een zuiver humanitair doel. Op die manier toonde de minister dat de regering geen enkel privilege gaf aan de Afrikaanse onderneming van de koning.

De minister van Buitenlandse Zaken, die de Congolese onderneming van de koning als een onredelijke fantasie beschouwde, probeerde nog altijd om de regering buiten deze zaak te houden. De koning van zijn kant probeert hetzelfde met Frère-Orban. Enkel wanneer hij zijn akkoord of goedkeuring nodig had om te bekomen wat hij wilde deed Leopold een beroep op Frère-Orban.

4) De poging om het land warm te maken voor de Afrikaanse onderneming.

Van tijd tot tijd kwam de koning aanzetten met nieuws uit Afrika en de problemen die hij had in het nieuwe continent. Dat nieuws deelde hij dan mee aan de ministers. De inhoud van zijn vertelsels waren echter altijd oppervlakkig en van weinig belang. Hij deelde hun bijvoorbeeld de moord mee op twee Engelse ontdekkingsreizigers in Afrika. Als antwoord schreef Frère-Orban beleefd dat hij sterk aangegrepen was door het incident, waarna hij overging tot het echte onderwerp van zijn brief. Frère-Orban die waarschijnlijk wist dat veel mannen omkwamen in Afrika, besteedde niet veel aandacht aan die twee slachtoffers. Maar hij kende de koning door en door en vroeg de koning waarom hij plots zoveel aandacht besteedde aan dit voorval. De dag daarna werd het duidelijk. De koning wou de kredieten toegekend voor studiebeurzen en toelagen voor buitenlandse reizen inpikken - waarschijnlijk voor de exploratie van Afrika - en had daarvoor het akkoord van de kabinets-

chef nodig. In andere omstandigheden was Leopold II verplicht om de minister van Buitenlandse Zaken min of meer op de hoogte te brengen van wat zich in Afrika afspeelde. Frère-Orban was in Parijs en de belangen van de koning kwamen in het gedrang door de belangen van de Franse regering. Maar zelfs in dit geval onthulde de koning slechts het meest noodzakelijke om de minister toe te laten zijn beleefdheidsbezoek te volbrengen. Op dat moment dacht de koning er nog niet aan om zijn regering te betrekken in zijn projecten. Maar de ambitie van Brazza, het verdrag met Makoko en de moeilijkheden die van Portugese en Engelse kant kwamen, hadden een beslissende invloed op de oriëntatie van Leopold in verband met zijn projecten. Opdat zijn nieuwbezette zones in Afrika niet onder vreemde controle zouden komen, moest hij zich kunnen verzekeren van politieke bescherming voor de gebieden. Want in feite is de Internationale Vereniging een privé-onderneming die geen enkel recht had om zich gebieden toe te eigenen langs de Afrikaanse kust en de oevers van de Congo. Leopold zocht dus via Emile Banning¹⁰ toenadering tot Frère-Orban om hem te smeken zich met de Afrikaanse zaak in te laten en de Belgische vlag te hijsen in Congo. In december 1882 legde hij officieel een nota neer met als onderwerp de interventie van de Belgische regering in de Afrikaanse kwestie. Nog dezelfde maand interpelleerde Leopold zelf bij Frère-Orban met opnieuw de vraag om de zaak in beschouwing te nemen. Frère-Orban wilde dat doen maar stelde een voorwaarde: dat Leopold hem te allen tijde op de hoogte moest houden van het reilen en zeilen in de Congozaak. Na enkele manklopende gesprekken hield de communicatie omtrent het gevoelige thema op en er werd voor de rest geen gevolg meer aan gegeven.

Waarom hielden de gesprekken op? Achtte de koning de gestelde voorwaarde van Frère-

⁹ "Association Internationale Africaine", Britannica CD, 1994-1999.

¹⁰ Emile Banning was medewerker van het eerste uur van Leopold II in diens Afrikaanse onderneming.

Orban onaanvaardbaar? Of had hij al oplossingen gezien om de obstakels te overwinnen zonder de medewerking van de Belgische regering? Waarschijnlijk wilde hij eerst zijn problemen met de Europese rivalen oplossen alvorens de hulp van de eigen regering in te roepen. Op dat moment veranderde hij van koers en probeerde hij voortaan om een Afrikaanse staat te creëren waarvan hij alleen meester zou zijn, zonder enige bemoeienis van België.

De idee om België de soevereiniteit te geven over enkele Afrikaanse regio's, zoals geformuleerd in de nota van Banning in 1882, is waarschijnlijk nooit gedeeld geweest door de koning. Later verklaarde Frère-Orban dat noch zijn regering noch die van Malou het ooit zouden hebben gedurfd om de onafhankelijkheid van Congo te aanvaarden. Frère-Orban verzekerde dat tijdens zijn regeerperiode nooit is geappelleerd over het feit of België wel of niet de voogdij over Congo op zich moest nemen¹¹. Deze uitlating van Frère-Orban doet geloven dat het voorstel van Banning nooit echt in overweging is genomen, en als het voorstel Leopold optimistisch gemaakt heeft, dan heeft hij dat optimisme al vlug weer verloren. Frère-Orban blijft dus quasi vreemd aan de Afrikaanse onderneming. Tijdens elke kabinetsvergadering werd hem gevraagd hoe de situatie in Congo was, maar omdat Leopold de informatiekraan praktisch helemaal had dichtgedraaid, kon hij slechts een vaag antwoord geven. Begin 1885 is de Internationale Vereniging aan het einde van haar Latijn. Maar al gauw kwamen de zaken anders te liggen. Leopold verklaarde de vorst te willen worden van het nieuwe gebied. Frère-Orban richtte vervolgens een brief aan de koning waarin hij de bestaansgrond van de nieuwe staat in vraag stelde. Frère-Orban wilde dat de Kamer en het land voldoende informatie kregen over de bestaansredenen van de staat en de gevolgen voor het land, nu er een soort dubbelkoningenschap zou ontstaan. De volgende dag al kwam Leopold met een antwoord op de propen. De regering wilde zich niet engageren in de Afrikaanse onderneming van de Belgische vorst, maar op één gebied hielp ze de koning toch: het zenden van militairen naar Congo.

5) *Het zenden van officieren naar Congo*

Leopold had natuurlijk militairen nodig in Congo. Daarvoor moest hij zich eerst tot de minister van Buitenlandse Zaken richten en dan nog eens tot de minister van Oorlog. Deze laatste gaf dan verloop aan de soldaten die wilden gaan werken voor de Afrikaanse onderneming. De soldaten werden vooralsnog ingezet in de twee consulaten van de Internationale Vereniging. Leopold beloofde dat de Belgische staat geen frank zou moeten uitgeven voor deze onderneming. Maar Leopold vroeg al maar meer soldaten. Om soldaten te bekomen voor Congo gebruikte Leopold een truc die hij had uitgedokterd en die hij ook gebruikte om zijn ambtenaren te betalen. Hij plukte eenvoudigweg de gewenste functionarissen uit hun respectieve ministeries en liet hun loon betalen door de departementen waaruit hij ze had weggehaald. Zo komt het dat verschillende militairen tegelijk deel uitmaakten van het *Institut Cartographique Militaire* en ter beschikking stonden van de Internationale Afrikaanse Vereniging. En hoewel deze gevallen met de dag talrijker werden, reageerde de regering niet. De samenwerking tussen de regering en de koning bestond dus niet enkel uit futiliteiten. De kabinetschef was geen voorstander van deze werkwijze, maar hij verzette zich er ook niet tegen. In deze materie liet hij de koning zijn zin doen. Frère-Orban is een liberaal en, zoals de meeste van zijn politieke vrienden, was hij gekant tegen een kolonie, die volgens hem enkel een last betekende voor de schatkist. Het is zonder twijfel daarom dat Leopold er zo dikwijls de nadruk op legde dat zijn Afrikaanse onderneming de Belgische staat geen frank zou kosten.

6) *Besluit*

De koning leidde zijn Afrikaanse onderneming niet zoals zijn andere projecten. Tegen zijn gewoonte in had hij geen plan klaar dat hij enkel maar hoefde uit te voeren. Deze keer was het vooral giswerk en anticiperen op de situatie. Aan de andere kant toont zijn Afrikaanse werk ook veel gelijkenissen met zijn andere verwe-

¹¹ Lubelski-Bernard, 1983, p. 77.

zenlijkingen. Vooral de drang om te slagen is typisch. Daarnaast vindt Leopold II altijd weer een uitweg om zijn tegenstanders buitenspel te zetten. Het gebruik van schuilnamen, getalenteerde medewerkers en schuilorganisaties zijn hem niet vreemd.

Het belangrijkste om weten is natuurlijk dat Leopold in theorie als privé-persoon heeft gehandeld, maar dat hij daarnaast ook zijn aanzien als koning gebruikte om zijn doel te bereiken.

d) Het buitenland

1) Inleiding

We hebben nu al aangetoond op welke manier Leopold II erin slaagde om de binnenlandse tegenkanting te omzeilen, maar ook van andere Europese mogendheden is er tegenwind. Leopold handelde, strikt theoretisch gezien, dan wel als privé-persoon, maar bij het overtuigen van zijn tegenstanders maakt hij zonder aarzelen gebruik van zijn koninklijke invloed. Zonder deze macht zou hij er nooit in geslaagd zijn om ook maar één vierkante meter land te bekomen. We gaan na op welke manier hij zijn koninklijke titel heeft gebruikt in het verwervingsproces van Congo.

Maar voordat we deze problematiek aansnijden, mogen we niet nalaten een blik te werpen op de paradoxen die het gevolg waren van het feit dat Leopold tegelijkertijd als privé-persoon en koning handelde.

2) Koning en/of privé-persoon?

Ten eerste is het zo dat in hetzelfde bureau van het Brusselse paleis eigenlijk twee mannen zitten: een strikt grondwettelijk soeverein, die gebonden is door grondwettelijke regels en die perfect naleeft (hij kan geen directeur van een muziekschool benoemen zonder medeondertekening door een minister), en de oprichter van een imperium die zich bezighoudt met de Filippijnen, met Tonkin of met Congo, zonder daarover met zijn ministers te praten. Van de Filippijnen en Tonkin zijn de ministers helemaal niet op de hoogte. Over Congo weten ze nagenoeg niets meer dan wat ze in de kranten lezen. Via de pers vernemen ze dat de

Association Internationale du Congo (m.a.w. Leopold II) aan Frankrijk een voorkeurrecht heeft toegekend of door de Verenigde Staten erkend werd.

Wat deze gewone privé-persoon doet, is nochtans maar mogelijk door zijn prestige als koning. Een belangrijke troef van Leopold II is natuurlijk zijn persoonlijke fortuin waarmee hij zijn ondernemingen kan financieren. Eind 1885 had hij in Afrika meer dan elf miljoen frank besteed. Maar het is bijna niet mogelijk zich voor te stellen dat een of andere miljonair, die eventueel nog veel rijker zou zijn dan hij, een dergelijke onderneming zou proberen op te zetten. Hij is daarin geslaagd omdat degenen tot wie hij zich richtte, die hij ontving, die hij leidde, aan wie hij diensten vroeg, met wie hij onderhandelde, hem de eerbied en het respect betuigden zoals dat tegenover de koning der Belgen betaamde. Als soeverein dwong hij dat heel natuurlijk af.

Deze gewone privé-persoon is de koning der Belgen, wanneer hij de ministers van de koning in het buitenland inzet om hem te helpen bij zijn beleid. Hij doet een beroep op heel wat Belgische diplomaten. De koning stuurt hun rechtstreeks instructies zonder via het ministerie van Buitenlandse Zaken te gaan. Voor de Filippijnen doet hij een beroep op de bemiddeling van Greindl, de minister van België in Madrid; voor Tonkin op Beyens, Belgisch minister in Parijs¹². Noch Beyens, noch Greindl vertellen wat dan ook aan hun eigen minister over wat de koning hen opgedragen heeft. We vinden hier dus de twee gescheiden circuits in de Belgische diplomatie terug ('ministerie van Buitenlandse Zaken'-diplomaten en 'koninklijk paleis'-diplomaten) die ten tijde van Leopold I klassiek waren, maar hier dan in verband met de overzeese ondernemingen.

3) Inmenging van Leopold als koning der Belgen in de Afrikaanse onderneming.

Het dubbele circuit van diplomatie werd natuurlijk ook gebruikt voor de Afrikaanse onderneming. Hierdoor verkeerden de diplomaten soms

¹² Stengers, 1997, p. 289.

wel in een lastig parket, wanneer ze bijvoorbeeld de indruk hadden dat België in gevaar kon komen door wat de koning hun vroeg. In 1882 verzocht de koning Solvyns, minister van België in Londen, tussenbeide te komen bij het *Foreign Office* om de Britten aan te zetten tot actie tegen Brazza. Solvyns, die maar al te goed wist hoe verontwaardigd Frankrijk zou zijn als het van een dergelijk demarche weet zou krijgen, wachtte om iets te ondernemen.

Zelfs in Brussel, op het ministerie van Buitenlandse Zaken, waar de minister zelf zich heel voorzichtig buiten de persoonlijke zaken van de koning hield, werd de hoogste ambtenaar van het departement, secretaris-generaal Lambermont, er heel vaak nauw bij betrokken. Hij is één van de waardevolste medewerkers van Leopold II. Deze doet verder ook een beroep op Emile Banning, directeur-generaal op hetzelfde ministerie.

Als koning van een klein land zonder belangstelling voor kolonies van de kant van de bevolking, beseftte hij dat als hijzelf een koloniale inspanning wilde plegen, deze met een sterk humanitair sausje overgoten diende te worden. Het beteugelen van de slavenhandel, morele verheffing en het bevorderen van de wetenschap waren de doelstellingen waarover hij zou praten, niet over winsten. Om die schijn op te wekken hield hij in 1876 een Aardrijkskundige Conferentie in Brussel, waar ook de Internationale Afrikaanse Vereniging opgericht werd. Deze vereniging is enkel een dekmantel voor Leopold II zelf. Ondertussen wordt ook de Internationale Vereniging van de Congo opgericht¹³. Deze naam was bewust gekozen om met de Internationale Afrikaanse Vereniging verward te worden.

Bijna ongemerkt werd ook de naam Congo nu niet alleen meer gebruikt om een rivier aan te duiden maar een geheel gebied. Intussen maakte Leopold bekend dat Stanley in de Congo bezig is de grondslag te leggen voor een "Confederatie van vrije negerrepublieken", zwarte stammen wiens 'president' in Europa zou wonen en die bijgestaan door de Belgische koning zou regeren. Deze illusie in het bijzon-

der, als weerklank van het idee van een unie van staten, zou waarschijnlijk aanslaan bij een Amerikaans publiek. Tegenover Europeanen spreekt de koning daarentegen over vrijsteden.

Voor Afrika kreeg de gewone privé-persoon ondanks alles en naast de medewerking van de diplomaten, toch een zekere rechtstreekse hulp van de Belgische staat: Belgische officieren vertrokken naar Afrika om hem te dienen. In het begin waren het er maar enkele, maar in de loop der jaren nam hun aantal gestaag toe: in 1882 veertien en in 1883 zeventien. Het zijn officieren die deel bleven uitmaken van het Belgisch leger, die hun soldij bleven ontvangen, maar die verlof gekregen hadden om naar Afrika te gaan. Hiervoor was natuurlijk de goedkeuring van de bevoegde minister vereist. Op die manier richtte Leopold zich dus persoonlijk tot Frère-Orban om die gunst te verkrijgen. De minister heeft hier dus heel kort een rol te spelen. Voor het overige blijft Frère-Orban, de machtigste minister die België in de 19de eeuw gekend heeft, een buitenstaander, terwijl de koning buiten hem om zijn levenswerk uitbouwde.

De erkenning van de Europese mogendheden van de eenmanskolonie van Leopold kwam er echter niet. Diplomatieke erkenning kwam echter meestal wel als er een precedent is. Zodra één belangrijk land het bestaan van een ander had erkend, zouden andere naties zich daar waarschijnlijk bij aansluiten. Als geen enkel Europees land deze cruciale eerste stap wilde zetten, zou Leopold elders gaan zoeken. Leopold dacht in de eerste plaats aan de Verenigde Staten en aan zijn kennis Henry Sanford, die hem eerder al geholpen had om Stanley te rekruteren. Sanford was immers sinds lang aanhanger van de Republikeinse Partij van president Arthur. Het lobbywerk van Sanford in Washington wierp in 1884 vruchten af. De Verenigde Staten van Amerika erkenden de aanspraak van koning Leopold II op de Congo. Daarmee is het het eerste land dat hiertoe overging¹⁴.

¹³ Panneels, 1970, p. 30.

¹⁴ Hochschild, 1998, p. 86

Met het oprichten van de Onafhankelijke Congostaat hield Leopold II op als gewoon privé-persoon op te treden: voortaan was hij de rechtmatige soeverein van een nieuwe staat. Toch even preciseren: binnen die staat trad hij voortaan op als soeverein - maar daarbuiten?

Congo kan zijn overzeese ambities lang niet stillen. Hij zoekt nog verder, in Afrika en over de hele wereld, om uit te breiden of om zich te vestigen. Een buitengewoon hardnekkige zoektocht in velerlei richtingen. Alleen al in 1898 werkte Leopold II in Opper-Nijl, probeerde hij Eritrea te pachten, had hij plannen voor Abessinië, probeerde hij opnieuw in Madrid voor de Filippijnen, stelde hij zich ook kandidaat voor de Caroline Islands en werkte hij eveneens aan zijn grote Chinese ondernemingen¹⁵. Door deze verscheidenheid aan inspanningen is 1898 nu misschien wel een uitzonderlijk jaar, maar van belang is dat Leopold II veel verder bleef kijken dan uitsluitend Congo. Doet hij dat in zijn nieuwe hoedanigheid van soeverein van de Onafhankelijke Staat, of nog steeds als gewoon privé-persoon? Het antwoord verschilt allicht naargelang het geval. In Opper-Nijl en in Eritrea trad hij ontegensprekelijk op als soeverein van de Onafhankelijke Staat. In andere gevallen is zijn statuut iets minder duidelijk. Eén ding staat in elk geval vast: Leopold II zelf had lak aan al die juridische subtiliteiten, hij was Leopold II en hij trad op als koning Leopold II.

Aangezien hij Leopold II was, kon hij nog steeds als voorheen terugvallen op de Belgische diplomatie. Voor de onderhandelingen in Rome over Eritrea deed hij een beroep op Van Loo, de minister van België; in Madrid gaf hij instructies aan minister Verhaeghe de Naeyer. Later zal baron Moncheur te zijnen dienste staan in Washington om vanuit de Verenigde Staten een - bijzonder goed opgezette - verdedigingscampagne te voeren tegen de Britse beschuldigingen inzake Congo.

Alles verliep rimpelloos, zolang de diplomaten door hun persoonlijke diensten aan de koning de belangen van België niet in het gedrang brachten. Soms dreigde dit te gebeuren. We

hebben al vermeld hoe Solvyns dat in 1882 in Londen vermeed. In 1898 is er een incident. Verhaeghe de Naeyer heeft inlichtingen ingewonnen bij de Spaanse autoriteiten om de Caroline Islands te pachten. Zijn toenaderingen kwamen Duitsland ter ore dat er aanstoot aan nam, want het had zelf ook plannen met de Caroline Islands. De minister van Duitsland in Brussel ging naar de Wetstraat om er te protesteren¹⁶.

Baron Favereau, minister van Buitenlandse Zaken, reageerde energiek: hij wees er de koning op dat een dergelijke handelwijze hem in een onmogelijk situatie bracht (want hij wist natuurlijk niets van de instructies die Verhaeghe de Naeyer kreeg) en dreigde met ontslag wanneer dergelijke feiten zich opnieuw zouden voordoen. De koning maakte hem zijn spijt over. Wat natuurlijk betekende dat hij in het vervolg wat voorzichtiger zou zijn.

4) Besluit

Uit het vorige hoofdstuk weten we al dat Leopold zijn invloed als koning al aanwendde om de binnenlandse oppositie tegen zijn koloniale onderneming te ontcrachten. In dit hoofdstuk blijkt dat hij hetzelfde gedaan heeft om de Europese argwaan te temperen. De Belgische diplomaten in het buitenland fungeerden nu eens als stroman van Leopold en dan weer als vertegenwoordiger van de Belgische staat.

Enkel omdat Leopold de troon bekleedde, kon hij op deze manier tewerkgaan. Door dit dubbele circuit van diplomatie te hanteren speelde Leopold met vuur, maar slechts een paar keer viel hij door de mand en niemand durfde echt hard te reageren. Leopold was ten slotte de koning.

e) Algemeen besluit

Alles begon met de onverdringbare gedachte van Leopold: "Dit land heeft een kolonie nodig". Een kolonie moest en zou gevonden worden. Na enkele op niets uitgelopen pogingen had hij zijn zinnen gezet op het gebied rond

¹⁵ Stengers, 1997, p. 290.

¹⁶ Lubelski-Bernard, 1983, p. 81.

de Congorivier en een kuststrook van ongeveer vierhonderd kilometer.

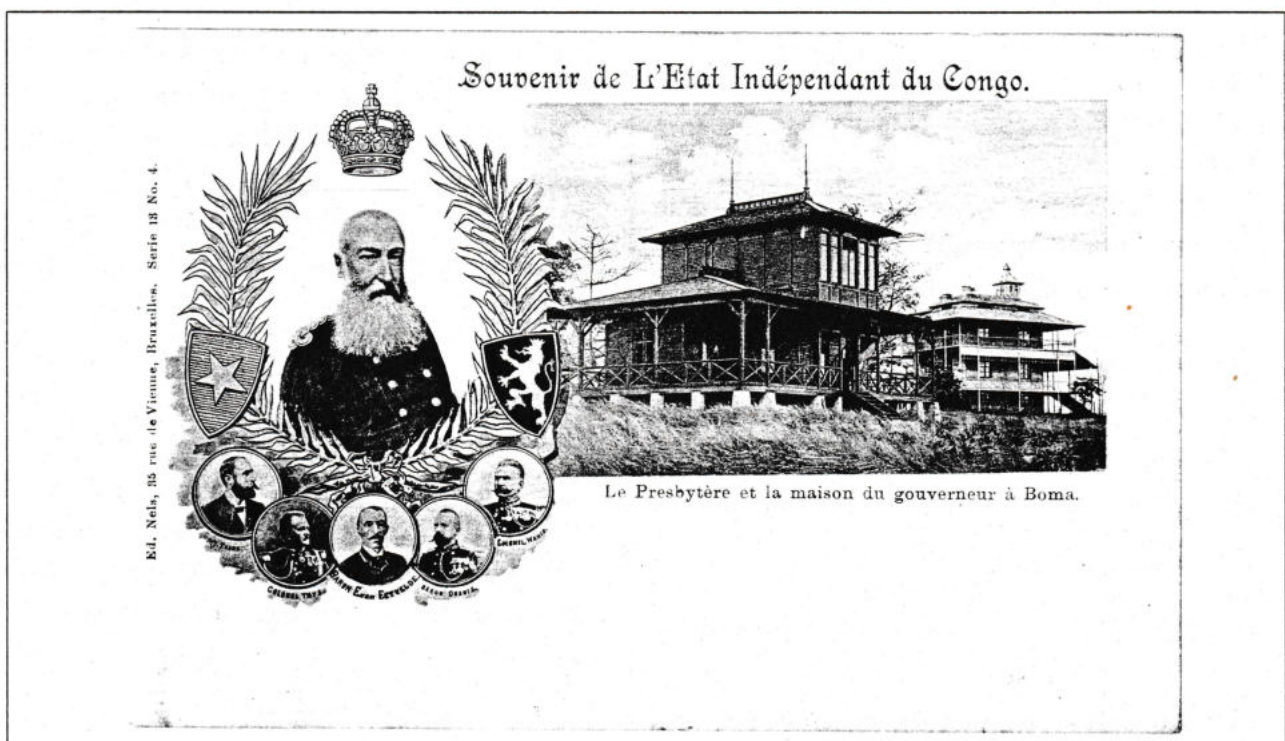
Bij zijn pogingen om het grondgebied te bemachtigen kwam Leopold al gauw tot het besef dat het hem, noch door zijn eigen regering, noch door de andere Europese regeringen, zomaar gegund zou worden. Daarenboven had hij zelfs als koning voor elke beslissing de handtekening nodig van minstens één minister. Hij kon dus niet om de regering heen. Dan besloot Leopold het als privé-persoon te proberen en daarbij zijn invloed als vorst en het koninklijke fortuin te gebruiken. Hij heeft getwijfeld maar uiteindelijk liet hij de regering links liggen om zijn plannen ten uitvoer te brengen. Enkele keren had hij een handtekening nodig van een minister, maar hier liet hij zijn rol als koning meespelen. Ook het feit dat hij zijn Afrikaanse onderneming als wetenschappelijk en humanitair betitelde, zorgde voor een gunstiger stemming tegenover zijn project.

In het buitenland kreeg hij hulp van diplomaten die voor de Belgische staat werkten. Buiten hun ministers om lobbyden zij voor de Afrikaanse onderneming van Leopold bij tal van Europese regeringen. Ook sommige diplomaten van andere landen, die Leopold te vriend hield, kwamen voor zijn onderneming op bij hun eigen regering.

Met al deze troeven in handen kon Leopold II aan de slag gaan om zijn kolonie te verwerven. Het moet ook gezegd dat Leopold zijn tegenstanders goed kon inschatten, dat hij intelligent tewerkging. Hij is geslaagd in zijn quasi onmogelijke opzet omdat hij als koning veel gezag uitstraalde, veel diplomaten kende en veel geld ter beschikking had, maar toch als privé-persoon gehandeld heeft. Dan nog heeft hij ongeoorloofde trucs moeten uithalen om zijn doel te bereiken. Het heeft hem uiteindelijk geen wind-eieren gelegd: in 1885 heeft Leopold II zijn kolonie.

Bibliografie

- BOUCKAERT Boudewijn & VAN HOECKE Mark, Inleiding tot het recht. Leuven, Acco, 1998, 380 p.
- Encyclopaedia Britannica. Britannica CD Multimedia Edition, 1994 - 1999.
- HOCHSCHILD Adam, De geest van koning Leopold II en de plundering van de Congo. Amsterdam, Meulenhoff/Kritak, 1998, 359 p.
- LUBELSKI-BERNARD Nadine, Leopold II et le cabinet Frère-Orban (1878 - 1884). Correspondance entre le roi et ses ministres. I. Cahiers. Leuven, Nauwelaerts, 1983, 626 p.
- PANNEELS E., De diplomatieke activiteit van koning Leopold II: oprichting van de onafhankelijke Kongostaat. I. Eclectica. Brussel, St.-Aloysiushandelshogeschool, 1970, 48 p.
- ROEYKENS A. Jules Malou et l'oeuvre congolaise de Léopold II (1876 - 1886). Gent, Snoeck-Ducaju, 1962, 94 p.
- STENGERS Jean, De koningen der Belgen. Van Leopold I tot Albert II. Leuven, Davidsfonds, 1997, 387 p.

Aan land

Richard Quaegebeur

Nvdr. In de bijdragenreeks 'Gebonden jeugd' (Lange Nelle tijdschrift jg. 10 - 1998 - nr. 1 tot en met jg. 11 - 1999 - nr. 1) schreef Richard Quaegebeur zijn prilste jeugd in vijf afleveringen bijeen. Het inspireerde hem om er een autobiografisch vervolg aan te 'breien'.

Het gezin moest de aak verlaten en ging met de schamele bezittingen weer 'aan land' wonen. Hij neemt de draad weer op in het hoofdstedelijk gebied ...

Wij waren dus in Brussel beland en zouden er lang blijven. Nonkel Sylvester en tante Josefien hadden een kamer met bijplaatsje vrij en daarin zouden wij een viertal maanden wonen. Zij hadden er een bed staan voor gebeurlijke bezoekers en die konden wij goed gebruiken. Buiten een kachel, een tafel en enkele stoelen hadden we immers geen meubels. Wij, de drie kinderen, sliepen "paillasse par terre", en iedere avond moesten de matrassen dan ook klaargelegd worden.

Ik moet wel zeggen dat wij veel beneden verbleven bij mijn oom en tante en er meestal gezamenlijk aten. Na die eerste maanden kwamen er kamers vrij op de tweede verdieping, twee met een klein plaatsje en woonden wij toch wat comfortabeler met die eerste plaats erbij natuurlijk. Wij kochten een nieuwe, goedkope slaapkamer en onze woongelegenheden begon stilaan op iets te gelijken.

Als kind was ik blij eindelijk aan wal te wonen, maar ik kreeg toch wat heimwee naar vroeger. Vader en moeder gingen werken en mijn oom en tante waren druk in de weer in de viswinkel. Voorbij dus de gezellige uren aan boord van de aak bij het bakken van pannenkoeken. Voorbij het klaarmaken van "Jan-in-de-zak" zoals moeder het zo goed deed. Maar ja, ik werd schoolplichtig en een verandering moest er toch komen.

Die viswinkel was gelegen in Sint-Jans-Molenbeek en wel vooraan op de Merchtemsesteenweg, omzeggens op het kruispunt met de Gentssesteenweg en de Vierwindenstraat. Het is een Vlaamse gemeente maar de volksmenskende geen enkele Nederlandse benaming van straten. Zo kende niemand de Vierwindenstraat, wel de "Rue des quatre vents". De Gentssesteenweg ging nog, maar het moest per se de "Chaussée de Merchtem" zijn. Het kleine straatje naast de winkel dat de Merchtemsesteenweg verbond met de Schoolstraat, heette niet de Parelstraat, maar "la rue de la perle, qui donne sur la rue de l'École". Als je de Schoolstraat rechts volgde, kruiste die de Gentssesteenweg en werd ze Paalstraat, Rue de la borne, natuurlijk. Zo'n driehonderd meter verder liepen mijn broer en ik school, maar dat vertel ik nog wel.

Vader had werk gevonden aan de dokken in de haven van Brussel. Veel schepen werden toen al met kranen gelost, maar kleinere zeeschepen, die over het algemeen zakken met 't zij meel, antracietkolen, koffie of iets dergelijks meebrachten werden door sjouwers gelost. Die zakken wogen gauw rond de 70 kg, en daardoor kreeg vader de kans om te werken. Die zware arbeid werd redelijk goed betaald, maar men moest iedere dag gaan kijken of er werk was. Soms waren het dagen van 10 uur werken. Nu kan ik mij voorstellen dat die mannen 's avonds nogal afgepeigerd waren.. Het is niet alleen het gewicht maar die zakken werden aan wal gedragen via een loopplank. Men moest het ritme volgen van de op en neer gaande plank, doch na enige tijd zat het in de benen. En toch heb ik vader nooit horen klagen.

Moeder ging links en rechts poetsen, alle dagen, zelfs op zondag. Zo heb ik haar weten werken in hotel Siru aan het Noordstation. Nu is het station achteruit gebracht en heeft het

Voor de winkel 1939
 Broer - zus - X = ik - tante Martha - moeder

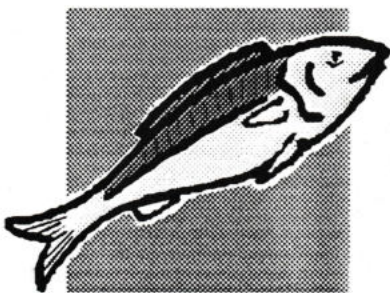
St.-Jansschool juli 1937
 Spel op de hoer
 3de - 4de leerjaar
 X = ik

St.-Jansschool juli 1937
 2es eersten v. 4de jaar
 Vier . . . . . 3de jaar
 ik ←

plaatsgemaakt voor het Martinitorengedouw, maar de Siru is er nog altijd.

Iedere dag moest ze tegen 6 uur beginnen tot ongeveer 11 uur. Driemaal per week mocht ze rond de middag kuisen bij een kleermaker op de Emile Jacqueminlaan. Dit werk had ze verkregen door een vrouw uit Nieuwpoort die te 'doen' had met de baas. Zijn echtgenote was op de hoogte van de relatie. Voor het eerst maakte ik kennis met eigenaardige praktijken en overeenkomsten in sommige huwelijken. Ik heb moeder ook weten werken in een feestzaal nabij het Martelarenplein, na een feest of een bijeenkomst. Op de meeste zaterdag- en zondagmiddagen hielp ze nog materiaal wassen in de winkel van bakkerij Gijselincx op de Antwerpenlaan niet ver van het Noordstation. Meestal had ze enige taartjes mee voor ons. Eenmaal in de week, als het paste, mocht ze nog de keuken poetsen in café "De witte roos", op de Merchtemsesteenweg, bij een klant van de viswinkel. Door al dat werk waren mijn ouders niet veel thuis, doch toen aten wij beneden bij onze oom en tante. Behalve dan op donderdag en vrijdag. Voor de oorlog was de vrijdag de visdag bij uitstek. Het vleesderven werd in ere gehouden zelfs door sommige ongelovigen. Wij liepen alledrie school maar mijn zuster Marie-Jeanne moest op die twee

dagen thuisblijven om in de winkel te helpen. Dit was een soort vergoeding want die eerste maanden betaalden wij geen huispacht.

Later betaalden wij ook niet veel maar dit had dan een andere reden. Na enige tijd had moeder het werk op donderdagnamiddag kunnen opzeggen om te gaan helpen in een viswinkel over de Vlaamse Schouwburg, bij een vriend van nonkel Sylvester. In 1937 zouden wij die winkel overnemen maar in de twee jaren vooraf zou er nog veel gebeuren. Die man was een

gepensioneerde legercommandant, die er "gekomen" was in 1914-'18. In negentien veertien was hij bij de rijkswacht en toen er waarschijnlijk een tekort aan officieren was bij het leger nam hij de kans waar om met een versnelde opleiding luitenant te worden. Hij zal een goede dienst vervuld hebben, want hij zwaaide af als kapitein, om reservecommandant te worden, met het genot van invaliditeit en zo meer. Hij begon een viswinkel in Brussel maar we hadden toch de indruk dat dit een bijverdienste was. De winkel was dan ook maar drie dagen in de week open.

Die mensen waren afkomstig van Oostende-Konterdam en mijn oom raakte bevriend met hen. Als visser keek hij wel enigszins op naar die mensen uit de "hoge wereld".

In 1940-'45 werd de man natuurlijk opgeroepen en ging daarna op rust als gepensioneerde kolonel. Ik ben zeker niet jaloers op die carrière. Niet dom zijnde heeft hij de kansen gegrepen die zich voordeden. Ik vond dit heel normaal. Nochtans werd ik vlug gewaar dat zij en vooral de vrouw ons als minderen beschouwden.

We liepen dus alledrie school in Sint-Jans-Molenbeek. Marie-Jeanne ging naar een staatschool of was het een gemeenteschool in de "Rue Verrept-Dekeys". "Verrekte keizer," zeiden mijn broer en ik. Donderdag en vrijdag moest ze thuisblijven om te helpen in de winkel en toen wij zelf een winkel begonnen, bleef ze voorgoed thuis. Nochtans leerde ze goed misschien wel de beste van de drie. Mijn broer Robert en ik gingen naar een katholieke school in de "Rue de la borne". De betalende kant van die school had de ingang in de "Rue des quatre vents" en heette: Institut Saint-Jean de la Salle

De achterkant in de "Rue de la Borne", niet-betalende kant en Nederlandstalig, heette en nu waarschijnlijk nu nog, kortweg Sint-Jansschool. Beide scholen waren een stichting van die gekende broederorde. In de volksmond was mijn school, een "arme" school en toch heb ik er heel veel geleerd, op elk gebied.

Wegens zijn schoolverzuim aan boord van het schip zat mijn vijf jaar oudere broer slechts drie

jaar hoger dan ik. Later heeft hij nog de verschillende weken verloren door mee te varen met een binnenschip van een van mijn ooms, maar dit heeft nooit invloed gehad op zijn uitslagen. Als het hem aanstond, leerde hij al spelend maar hij had reeds vroeg goesting om een vak te leren. Bij mij paste het juist om te beginnen in het eerste leerjaar. Ik heb nooit enig probleem gehad met het onderwijs. Steeds was ik de eerste of tweede van de klas. Met vader had ik ook de wereldtentoonstelling van 1935 in Brussel bezocht. Na dit bezoek wist ik reeds hoe België eruitzag op een landkaart, waar Nederland, Duitsland, Luxemburg, Frankrijk lagen. Ik kende reeds de hoofdplaatsen en verschillende steden van die landen. Ik wist dat Engeland een eiland was en in feite Groot-Brittannië heette. Ik kon alles aanwijzen op de landkaarten en kon niet eens lezen. Maar wat mij het meest interesseerde, waren die automaatjes waaruit men voor één frank van die goedbelegde sandwiches kon halen.

Op school was ik meteen weg met letters en cijfers. Wij leerden toen nog schrijven met een

griffel op een lei. In het Brussels: “met nen toesj op nen ardwase”. Thuis ging het er anders aan toe. Daar vader en moeder laat thuiskwamen van hun werk, zat ik beneden bij mijn oom en tante. En daar begon het. Reeds vanaf de eerste schooldag wilden ze dat ik huiswerk moest maken. Ik kende dit woord niet eens. En wat later toen wij toch werk meekregen, moest ik steeds mijn lei uitvegen omdat het zozegd niet goed was. Na enige keren herbeginnen werd ik natuurlijk zenuwachtig en ging het niet meer. En toen zeiden ze dat ik lui was en mocht ik geen huiswerk meer maken. Onze

meester op school begreep er niets van dat een van zijn beste leerlingen bijna nooit huiswerk wilde maken... Ondertussen had ik gezien dat er in het straatje opzij van de winkel (Rue de la perle) vele kinderen speelden. Ik kende er veel jongens van die naar mijn school gingen. En zolang ik maar in het straatje bleef, er was praktisch geen verkeer, mocht ik met mijn vriendjes meespelen. Vader en moeder hadden dit toegelaten maar tante Josefen verbood het mij zonder medelijden. Van haar moest ik maar blijven zitten want het waren allemaal deugnieten, zei ze. Ik moest maar leren en leren schrijven. Hoeveel klinkers ik toen geschreven heb, kan ik niet meer zeggen maar steeds veegde ze mijn lei leeg. En hoe meer ze veegde, hoe slechter ik mijn werk deed. Zij is kinderloos gebleven. Ik vraag mij nog steeds af, indien ze kinderen zou gehad hebben, of zij ook zo onrechtvaardig streng geweest zou zijn? Ik heb meermaals gevoeld dat er iets scheelde tussen hen en mijn ouders en toch, toch hebben mijn oom en tante veel voor mij betekend. Na zes maanden was mijn vader niet meer thuis...

De ouders van nonkel Sylvester hadden een groothandel in garnaal en waren tevens reder van een garnaalvissersschip. Een paar broers van mijn nonkel vaarden met die boot. Mijn oom was de oudste uit een gezin met zes zonen en een dochter. Een van zijn jongere broers is later met mijn zuster getrouwd.

Op een dag kwam een van die broers op het idee een lading tabak te smokkelen naar Frankrijk. Ze waren zinnens zich juist buiten de territoriale wateren te leggen en Franse collega's zouden dan met kleine boten de waren aan wal proberen te brengen. Mijn vader ging dadelijk akkoord om mee te varen. Ik kan er niet veel over vertellen maar het is slecht afgelopen. Een Franse patrouilleboot van de douane kwam zozegd kijken of ze niet in nood waren en ongemerkt werden ze binnen de Franse wateren gedrongen. Eenmaal zover sprongen de douaniers met getrokken wapen aan boord. Iedereen werd aangehouden en het schip aangeslagen. Er waren met mijn vader nog twee broers aan boord en hun moeder zorg-

de dadelijk voor een advocaat. Ik had wel de indruk dat de grootste schuld op vaders nek werd geschoven want de broers waren na twee weken thuis terwijl mijn vader zes maanden heeft gezeten. Moeder geeft zich toen te pletter gewerkt. Toen vader vrijkwam, was er natuurlijk ruzie met nonkel Sylvester. Die onenigheid is dan bijgelegd toen wijzelf de vishandel begonnen. Ondertussen moest mijn zus wat meer helpen in de winkel. Om de vervoerkosten wat te drukken werden de verse garnalen gezamenlijk per spoor verzonden. Die kwamen thuisbesteld bij mijn oom en tante. Een gedeelte daarvan moest naar de winkel van de commandant gedragen worden. Dit was steeds rond de middag en het werd een werkje voor mijn broer. De zoon van de commandant moest immers naar school. Het kon toch geen kwaad dat Robert wat van de lessen zou missen, vermits hij later toch maar naar de vakschool zou gaan en dat waren daar minderbegeefde leerlingen toen...

Robert is inderdaad maar de vakschool gegaan en niettegenstaande de oorlogsjaren heeft hij er zich goed doorheen geslagen. De lessen in de vakschool mogen niet onderschat worden maar in die tijd was het toch te min voor sommige mensen.

Met mij ging het anders vrij goed op school. De eerste dagen had ik last om het Brusselse dialect te verstaan maar na twee weken ging het al veel beter. Niemand leert vlugger dan een kind

In het begin werd ik op de speelplaats overdonderd door een oudere jongen. Misschien veertien jaar was hij, en wat achterlijk. Van thuis moest ik een gebreide sjaal dragen en daaraan trok hij mij steeds voort. Ik was als het ware zijn paard en daar ik nogal struis was, zette hij soms nog een kind op mijn rug. Liever had ik bij mijn vriendjes gespeeld maar hij wist mij steeds te vinden. Op een dag wou hij zelf om mijn rug springen. Ik viel. Hij hield zich vast aan mijn sjaal en ineens had ik geen adem meer. En toen werd ik uitzinnig. Ik stampte in zijn gezicht en sloeg waar ik hem maar raken

kon. Iemand pakte mij van achteren vast. Het was een leraar van een hogere klas maar ik glipte uit zijn handen weg. Ik sloeg terug op de "paardenmenner" en naar iedereen die dichterbijkwam. Ten slotte overmeesterden de leraren mij en lieten mij uitrazen. Toen weende ik. De grote jongen bloedde uit zijn wenkbrauw. De meester is meegekomen naar huis maar vader en moeder waren er niet. Met mijn tante wou hij niet dadelijk spreken want ze vroeg dadelijk hoe stout ik geweest was. 's Anderendaags gaf hij 'n brief mee voor vader. Vader antwoordde per brief en ik heb er nooit iets verder van gehoord. Die jongen heeft wel een ander paard moeten zoeken want mij kon hij niet meer gebruiken. De leraren op school heb ik allen toffe mensen gevonden. Niettegenstaande ik later andere opvattingen kreeg die met de hunne in strijd waren, moet ik zeggen dat ze allen buitengewoon waren en mij veel hebben geleerd.

In de eerste klas kreeg ik les van een meester die eerder klein van gestalte was. Hij regeerde over het eerste en tweede studiejaar, samen rond de zestig knapen. Steeds hadden de twee klassen werk. Je moet het maar kunnen. Ik kan me hem niet goed meer voorstellen. Zo nodig durfde hij wel een ondeugende jongen aftroeven. En als je dan naderhand aan die gast vroeg wat hij ervan dacht zei hij steeds dat hij het verdiend had. Ik leerde goed en was een voorbeeld voor de anderen. Ik mocht vooraan zitten en hielp zelfs de jongen naast mij. Met Kerstmis en Pasen was ik nummer één. De meester was heel tevreden over mij en in de wolken toen hij mij hoorde zingen. Het moet zijn dat ik een mooie stem had en toch heb ik nooit mogen voorzingen. Op het einde van het eerste schooljaar was ik echter maar tweede. Het wenen stond me nader dan het lachen, want die was de eerste? Die jongen die ik geholpen had met rekenen!

Hij is echter nog een goeie vriend gebleven, acht jaar lang. André Martens heette hij. Zijn ouders waren groothandelaars in groenten en fruit. Hijzelf heeft het nooit hoog opgehad, maar thuis waren ze heel streng en katholiek.

De laatste weken kwamen van zijn moeder veel bloemen op school, voor Onze-Lieve-Vrouw, zei ze. En André kon slechts zeggen dat hij er niets kon aandoen. Die meester vertrok toen ik naar de tweede klas ging. De nieuwe leerkracht was groter van gestalte en zachter van karakter. Hij sloeg nooit en toch wist hij de twee klassen te boeien. Enige jaren later zou hij nog werkzaam zijn bij "Het Laatste Nieuws". Maar van die meester onthou ik nog mijn eerste schoolreis.

Wij zouden naar de kust gaan en die reis kostte 40 frank. Ik had de toestemming gekregen van moeder. Vader zat in Frankrijk en slaperig en moe als ze was, had ze ja gezegd, toen we reeds in bed lagen. En toen het uitkwam, was er natuurlijk paniek. Geld was er immers niet teveel. Nochtans had ik van mijn zondagen zesentwintig frank gespaard. Moeder kon met moeite bijleggen en tante Josefien zei dat ik teveel had verteerd. Met niet mee te gaan, zou ik leren sparen, beweerde ze en wou natuurlijk niet bijleggen. Wonder boven wonder was ik nog niet meteen kwaad op haar, niettegenstaande ik uitrekende dat ik die som onmogelijk verzameld zou kunnen hebben. En toen moeder met de tranen in de ogen de reis ging afzeggen, zei onze meester dat hij het zelf zou bijleggen.

Vooreerst wil ik echter mijn "inkomsten" vermelden. Iedere zondag kreeg ik een halve frank van moeder en als ik een goed rapport had, praktisch iedere week gebeurde dit, nog één frank van oom Sylvester en tante Josefien.

Iedere week kocht ik voor 25 centiem een plakje chocolade "Senez Sturbelle", want ik verzamelde de prentjes van de Belgische geschiedenis die telkens in zo'n verpakkingetje zaten. Zo had ik nog zesentwintig frank bijeengegaaard. De dag van de schoolreis moest ik om zes uur opstaan, maar moeder was reeds om

vier uur vertrokken. Aan mijn zus had ze gezegd mij wat kleingeld mee te geven dat ze in een potje had bewaard. Marie-Jeanne gaf mij exact één frank mee met de opdracht dat ik goed op mijn geld moest letten. Het werd een warme junidag. Om tien uur stopte de bus om onze benen te strekken en iets te drinken. Ik verschoot toch wat, toen mijn grenadine 75 centiem kostte. En mijn toestand werd bedenkelijk toen ik rond de middag een ijsje kocht van 25 centiem. Heel de dag heb ik dan doorgebracht zonder nog iets te kunnen kopen, scheel van de dorst. Wij stopten voor een paar uren aan de zee. Wij mochten in het water lopen, maar de meesters, behalve een broeder die mee was, gingen zwemmen in hun lange onderbroeken. Het was een koddig gezicht en de grotere jongens van de vierde (er waren vier klassen mee in twee bussen) begonnen te lachen. Hen werd straf beloofd.

Wij bezochten ook de Kemmelberg en de Dodengang in Diksmuide. In die tijd lagen er nog oorlogstuigen, zoals kapotte wapens en verroeste Duitse helmen. Wij speelden anders regelmatig oorlog op de speelplaats maar daar bleven wij, eigenaardig genoeg, heel stil.

Wij stopten rond vijf uur aan een afspanning om de rest van onze boterhammen op te eten maar ik wou natuurlijk niet meegaan. Ik had zozegzegd geen honger of dorst. Maar weer was mijn meester daar. Ik moest mee en hij en een andere meester trakteerden mij op een pintje! Ik wist niet dat bier zo goed kon smaken. Op de terugweg sliep iedereen, behalve ik. Ik voelde mij uiterst kalm en gelukkig. Mijn zus stond mij op te wachten aan de bus voor de school. Het was toen elf uur. De meester drukte ons nog eens op het hart dat wij 's anderendaags mochten uitslapen.

Ik was blij thuis te komen na zo'n drukke maar heerlijke daguitstap. En het eerste wat Marie-Jeanne vroeg: "Heb je geld over?"

Ik wist meteen dat het mogelijk was dat sommige mensen moorden konden plegen...

(wordt vervolgd)

Uit het verslagboek van een Oostends politieagent (3)

(familienamen bekend maar uit 'kiesheid' niet voluit weergegeven!)

Redactie

29 augustus 1910

Om 10 uur 's morgens in overtreding genomen Hassoum I. en Jacoba M., beiden om pluimen te leuren in den omtrek der kursaal. (elk 1 frank)

01 september 1910

Om 8 uur 's avonds in overtreding genomen Emmerence V. en Rosa C. om hunne deur te laten openstaan en de voorbijgangers tot onttucht aan te lokken. (5 frank)

06 september 1910

Om 6 uur 's namiddags in overtreding genomen Albert S., René V. en Victor V., Constant L., Jules L., Emile V., Jan B. en Celestin A. om hun gespan te hebben verlaten gedurende 1/4 uurs en in de herberg te gaan drinken. (elk 5 frank)

10 september 1910

Om 7.30 uur 's avonds is er gevochten geweest op de Visscherskaai aan het huis nummer 23, tusschen Pieter V., Alfons B. en andere visschers. Ik heb het gevecht gemiddeld (sic) en toen zij wilden aan boord gaan van hunne sloep vielen de twee Pannenaars in het water. Zij hebben elkander gered. Het feit is begonnen bij Frans V.. Het volk vertelde mij dat Pieter V. aan de kleederen had getrokken van vrouw D.-A. en dat die vrouw klaagde van inwendige pijnen veroorzaakt door stampen en slagen. Ik heb gezien alsdat Pieter V. bebloed was in het gezicht van kleine kneuzingen.

(elk 2 maanden, 50 frank of 15 dagen en 250 frank schadevergoeding)

03 oktober 1910

Om 7.30 uur 's morgens in overtreding genomen Virginie V. om een 'eemer' vuil water in de goot te gieten. (1 frank)

23 oktober 1910

Om 8 uur 's morgens in overtreding genomen Octavie V. om eenen eemer mosselschelpen in de goot te gieten. (1 frank)

07 november 1910

Om 9.45 uur 's morgens zegde mijn collega Jules T. alsdat er gevochten geweest was aan het Hotel des Bains. Toen al met eens de voorname vechter D. voorbijliep op den zeedijk. Collega T. zegde mij, wij moeten hem pakken, het is hij die de grève verwekt en zonder verder erover te klappen, ging ik naar den zeedijk en T. langs den Brd Van Iseghem ten einde hem vast te nemen. Ik heb August D. op den zeedijk aangesproken en gevraagd mij te vergezellen hetgeene hij gewillig gedaan heeft. Ondertusschen waren wij aan de kursaal aangekomen waar T. bijkwam. Het is niet waar dat T., August D. gestuikt of geslagen heeft. In het bureel gekomen, heb ik mij direct naar de overste begeven en zoo niets van het bedoelde stampen of slagen gezien. Ik heb gezien dat D. lichtelijk beschonken was. Later heb ik verklaard gehoord te hebben, ik zal uw affaire arrangeeren, maar niet gehoord dat D. aan T. zegde, ik zal u te koelen leggen. (niet vervolgd)

09 november 1910

Om 7 uur 's morgens kwam Pieter L. op het politiebureel verklaren alsdat hij den avond tevooren rond één frank had verteerd bij Bernard D. en alzo een briefje van 20 frank hadt doen wisselen ten einde vier stuks van vijf frank te krijgen. De bazin antwoordde bevestigend.

Pieter L. legde het briefje op den disch en het viel eraf. Den baas raapte het op en legde het terug op den disch zeggende 'ne, verdrinkt dat

nu ook'. Maar al met eens vaagde de bazin geheel den boel in haar schof en dan trachten zij L. buiten te krijgen en het was reeds eene halve uur nadien dat hij gewaar werd dat hij het biljet vermiste. L. was lichtelijk beschonken.

Hij is dan 's morgens terug om zijn geld gegaan maar geen avance. Ik ben met hem medegegaan bij D. die aan L. zegde, indien gij in 't vervolg nog met zulke verklaringen komt, ik smijt u aan de deur. L. heeft dan op mijn verzoek een klacht ingediend. (niet vervolgd)

20 november 1910

Om 4 uur 's namiddags is op het bureel komen verklaren dat als wanneer hij in zee was nog drie gaten in het zeil gesneden waren van 7 tot 10 cm lang en er gaten waren in het net, twee stringen waren van de schranke gekapt, ook was nog een andere koorde tweemaal bijna doorgesneden. Louis V. verdenkt Pieter T. en is ten gevolge dezer toegebrachte schade moeten in Nieuwpoort blijven gemeerd liggen. (niet vervolgd)

19 januari 1911

Om 8.45 uur 's avonds werden wij geroepen door Esperence V. die ons verklaarde alsdat

Cyriel M. haren schoonbroeder in hevige staat van dronkenschap zijnde de ruiten aan stukken sloeg overal waar hij binnenkwam. Wij zijn onmiddellijk medegegaan en hebben in de

Nieuwstraat de vrouw M. alsook hare moeder aangetroffen die ons vroegen te willen Cyriel M. mede te doen om in de politiezaal op te sluiten tot 's morgens vroeg 6 uren daar zij voor hem bevreesd waren. Wij hebben hem dan vastgenomen en mede gedaan naar het bureel maar onderweg heeft hij ons uitgescholden voor deugnieten, smeerlappen enz. en gij hebt mij nog willen pakken maar gij zult mij van dezen keer niet hebben. Hij zag naar mij toe als wanneer hij dit zegde. Hij boodt hevigen tegenstand met zich te schooren, te stampen en te slaan en

zich te willen losrukken. Bij Eduard C. werd hij buitengezet en deze zegde ons dat M. daar ruiten had gebroken maar ik heb het niet gezien. M. heeft ook nog mijnen impermeable gescheurd aan de rechterzak en langs boven (5 frank schade). Met stampen of slaan heeft hij me niet getroffen maar wel mijn collega Z. die een stamp op de rechtersvoet bekomen heeft. Door het volk en het geweld heb ik dat zelf niet gezien.

(1 maand, 50 frank of 15 dagen, 10 frank of 2 dagen voorwaardelijk)

02 juni 1911

Om 8 uur 's avonds kwam Victorine D. mij verklaren alsdat zij daar zooeven geslagen was geweest van Marie D. alsook hare handen waren opengekrabbeld. Ik heb met mijn collega M. bevestigd dat Marie D. welke ik in de Boonestraat heb aangetroffen, bedronken was. Zij was daar met hare dochter Bertha en Virginie V. moeten binnenvluchten door het geroep van het volk en bleef er van 7.30 tot 11 uur

niettegenstaande dat wij haar tot driemaal toe gevraagd hebben als zij wilde naar huis gaan te voet of per rijtuig, hetgeene zij weigerde. Wij hebben verscheidene malen het volk uiteengedreven die haar uitjouwde en bedreigde terwijl zij in de herberg was van weduwe P. Als ik haar vroeg naar huis te gaan en mede te gaan ten einde alle moeilijkheden te voorkomen, antwoordde ze mij: ik ga noch te voet noch te paard naar huis voor u; ge zoudt daarvoor eerst moeten 24 uren in mijn buik gezeten hebben, gij hebt hier aan mij niets te zeggen; ik drink en betaal van het mijne, dat gaat u niet aan, hoert, verrekt.

Zij is dan om 11 ure vertrokken en wij hebben ons nogmaals verplicht gevonden haar te vergezellen tot aan haar huis en eenen weg te banen door de verontweerdigde menigte die haar gedurig uitjouwde en bedreigde.

(wordt vervolgd)

VISSCHERSTYPEN

STORM OP ZEE

't Was nacht, er kwam een onweer op,
Tot bergen rezen de baren.
Piet Bruyninckx schoof zijn pruim op zij,
En sprak tot Jan Verschaeren:
„Er waait een felle noordwester, Jan!
De baren, 't is of ze op 't bal zijn..!
Ei, wat beklag ik de menschen toch,
De menschen, die nu aan wal zijn!”

„Ja, jongenlief, ze hebben het hard
Die wonen in de steden.
Ze schudden en beven in hun bed,
En prevelen schietgebeden.
Ze benijden ons en zuchten thans —
Mij dunkt, dat ze niet mal zijn! —
In zulken storm is 't beter op zee,
Veel beter dan aan wal zijn!”

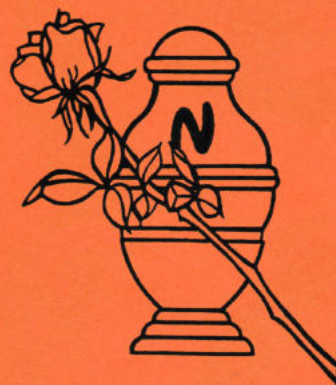
„En de werklie dan, die heel den dag
Voor 't dagelijksch broodje wroeten,
Die nu, in stee van slapen, vrouw
En kind vertroosten moeten...!
De pannen vliegen, de schoorsteen valt,
Dat moet een geschreeuw en geschal zijn..
Maar wij, we liggen gerust op het dek,
En lachen met die aan wal zijn!”

„Ja jongenlief, ze hebben het hard,
En we mogen op hen niet schampen,
Want storm en diefstal, moord en brand,
Hen dreigen zoo menige rampen!
En noemde ik er u een duizend op,
't Zou stellig nog niet al zijn...
Goddank, dat wij matrozen, Jan,
En zelden maar aan wal zijn!”

UITVAARTVERZORGING - FUNERARIUM

Jan Nuytten

Het **uitvaartcontract**
is de absolute **zekerheid**
dat uw begrafenis of crematie
zal uitgevoerd worden volgens
uw wensen en dat uw familie
achteraf **geen financiële**
beslommeringen heeft

Torhoutsesteenweg 88 (h)
8400 Oostende (Petit Paris)
tel. 059 - 80 15 53